KANSA TAISTELI

-miehet kertovat

N:o 2 1981
~~7,50~~ sis.lvv.
ERIKOISHINTAAN
VAIN 5,90 MK

DOLININ HIIHTO-PRIKAATIN TUHO

SUMMAN HELVETTI

SURMANLOUKKU

TALVISODAN JSp:llä

324004-1-02

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

16. 2. 1981
25. VUOSIKERTA

JULKAISIJA:
Sotamuistoyhdistys ry.

TOIMITUSNEUVOSTO
Puheenjohtaja L. Harvila, ev evp
N. Riuttala, ev evp, E. Pakkala, komdri evp
S. Alapuro, evl evp, E. Eräsaari, ev evp

PÄÄTOIMITTAJA: E. Eräsaari, ev evp.

TOIMITUS
Töölönkatu 35 B, 00260 Helsinki 26,
puh. 44 62 42 kello 10—14.

YLEISSIHTEERI JA
TALOUDENHOITAJA
Tellervo Kaiponen

TAITTO: Tesma Hellström

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET:
Postilokero 20, 00211 Helsinki 21.
Puh. (90-) 692 4061, postisiirtotili 7259-1

ILMOITUSKONTTORI:
[illegible]nkatu 29 A, 00100 H:ki 10,
[illegible]vaihde 60 941, ohivalinta 6094...
[illegible]siirtotili 7259-1

[illegible]JESSA 12 NUMEROA

[illegible]USHINTA
1[illegible] 89,—

SANOMAPAINO [illegible] 1981

ISSN 0451-3371

●

N:o 2
TÄSSÄ NUMEROSSA

40 SUMMASSA RIEHUI HELVETTI
44 TANKKI OLI VAARALLISIN VASTUSTAJA
50 TAISTELIMME DOLININ HIIHTOPRIKAATIA VASTAAN
53 SIITÄ ALKOI PITKÄ YÖ
56 TALVISODAN JSp:LLÄ
59 ONTAJÄRVELLÄ KUMMITTELI
61 SURMANLOUKKU
64 HILJAINEN LAIVUE
65 JR 5:N TAIPALEELTA
68 DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

Tanssi yli hautojen

Motto: "Suomalaiset ovat sikäli kummallista väkeä, että he saattavat olla suorastaan ällistyttävän kevytmielisiä, suurpiirteisiä ja välinpitämättömiä niin kauan kuin tilanne heistä näyttää helpolta, jopa niinkin kauan kuin näyttää olevan mahdollista jollakin tavoin livistää vaikeuksista, mutta seinää vastaan asetettuina he muuttuvat peräti toisenlaisiksi." (Halsti, Suomen sota III s. 358)

Suomessa on paljon hautoja, sellaisten miesten (ja naistenkin) jotka kuolivat, jotta tästä maasta tulisi sen asukkaille parempi ja onnellisempi maa asua — on punaisten ja valkoisten hautoja, saksalaisten ja venäläisten, vapaussodan ja luokkasodan, talvi- ja jatkosodan hautoja. Näitten hautojen muistokivien alle kätkeytyy paljon sankaruutta, ihanteita, kärsimystä ja iloa, voiton riemua ja tappion tuskaa, hellyyttä ja kovuutta, heikkoutta ja sisua, joka ei periksi antanut — Suomen kansan parasta historiaa sen eri puolilta katsottuna — sankaruuden valo on näissä muistokivissä jakautunut tuhansiksi erivärisiksi valonsäteiksi.

Nyt on Suomessa taas hyvä aika. Tämä kansa on itsenäisyytensä aikana kunnioittanut näihin hautoihin kätkettyjen vainajien muistoa ja elämäntyötä tekemällä tästä maasta hyvän maan asua, maan, jonka pojat ja tytöt ovat saavuttaneet yksilöinä ja kansana koko maailman kunnioituksen niin sodan kuin rauhankin töissä.

Mutta kuten niin usein jo aikaisemmin, Suomen peltojen yli kaareutuu taivas uhkaavan tummasävyisenä, kuin ukkosen edellä. Kaukaa jo näkyy salaman iskuja ja kuuluu kumeata jyrinää. Taistelu maailman herruudesta ja öljystä, mikä on sama asia, on keskittymässä sen maan liepeille, mistä ensi kerran Kyyroksen aikana sotajoukot lähtivät maailmaa valloittamaan.

Me emme tiedä, mitä tapahtuman pitää, mutta jos alkaa tapahtua, se alkaa kuin salama, nopeasti. Nykyisessä sodankäynnissä etulyönti on enemmän kuin puoli voittoa. Ja selkkaus tai sota tulee säteilemään vaikutustaan myös Suomen kaukaisille rannoille. Se voi tuoda mukanaan sotilaallisia toimenpiteitä, mutta varmasti ainakin kansanhuollollisia.

Onko Suomi valmistautunut ottamaan vastaan huonoja aikoja, kriisiaikoja, pula-aikoja, sota-aikoja? Onko otettu opiksi oman maan historiaa, vai onko kaikki unohdettu? Meillä on vielä vähän aikaa jäljellä panna talomme kuntoon myrskyn varalta — mutta onko niin, että talossa vain kaikki perheen jäsenet katselevat itselleen suurinta kakkupalaa kahvipöydästä ja isointa osaa isien perinnönjaossa, kenenkään välittämättä kysellä, kuinka asiat hoidetaan, kun myrsky puhkeaa?

Tullaanko kerran, kun Suomen historiaa taas kirjoitetaan, sanomaan, että tämä sukupolvi TANSSI YLI HAUTOJEN ja unohti, mihin esiisien kalliin elämäntyön ja sankarikuoleman muisto heitä velvoitti?

JOUKO LEINO
pastori, Vääksy

EINARI JÄNTTI

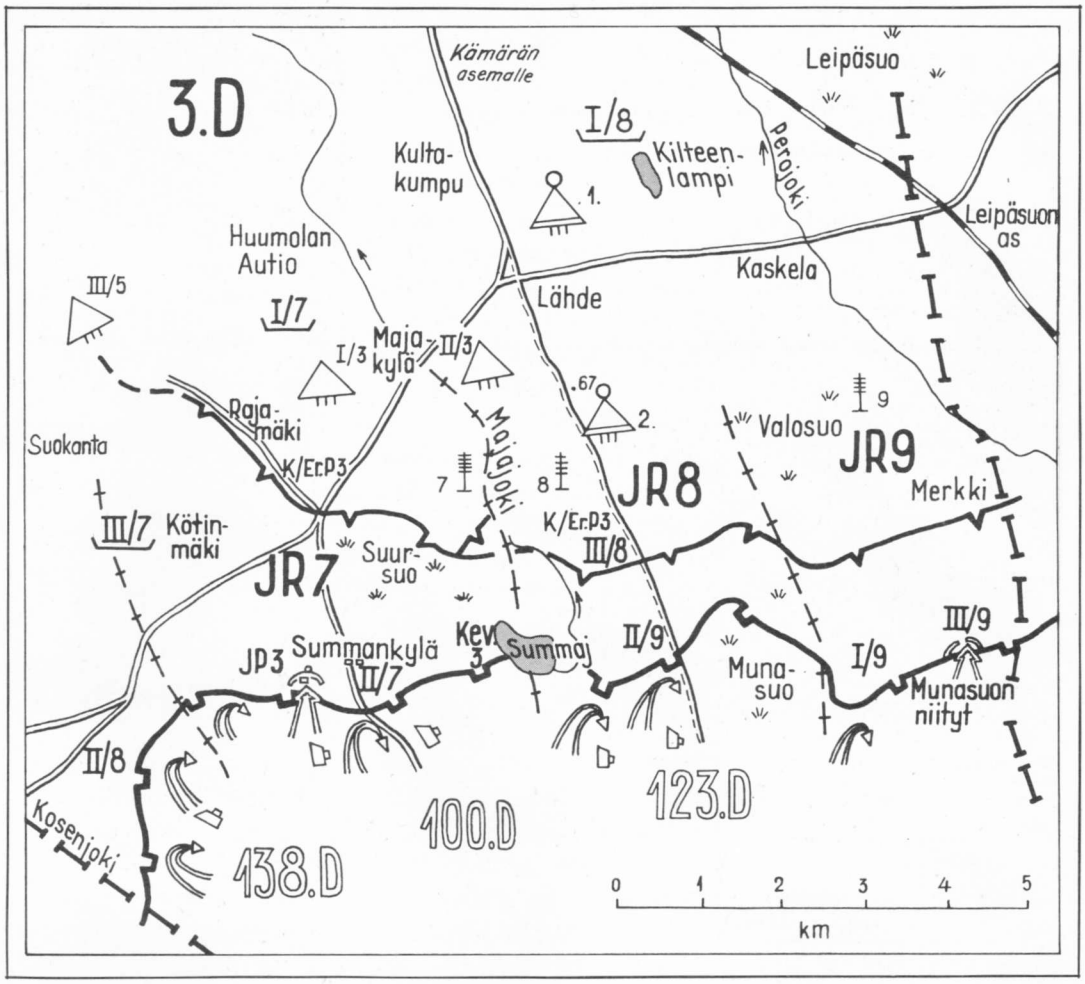

3.Divisioonan tilanne 10. 2. 1940 vihollisen suurhyökkäyksen alkaessa

SUMMASSA riehui helvetti

Kirjoittaja aloitti sotansa talvisodan Summassa ja lopetti sen 1944 Vuosalmella.

Summan suurtaistelun jälkeen ei mikään kuitenkaan enää pahemmin hätkähdyttänyt — kaikki oli nähty.

KEVYT OSASTO 3 oli ollut eversti Paavo Paalun komentaman 3.Divisioonan reservinä Huumolan kylän itäpuolella Kultakummun maastossa. Tammikuun 28. päivän iltahämärissä sotavuonna 1940 se oli taas matkalla etulinjaan.

Yhdessä komppaniamme päällikön kapteeni *Waldemar Viisterän* kanssa ajelimme hevospelillä etukäteen linjaan saadaksemme yleiskuvan senhetkisistä vaihto-olosuhteista ennen hiihtävän komppanian saapumista. Saavuttuamme niin lähelle etulinjaa kuin hevosajoneuvolla mennen oli mahdollista jätimme hevosemme huoltajansa hoivaan evästyksellä palata takaisin komppanian huoltoon.

Jatkaessamme matkaa jalkaisin kohti etulinjavastuunsa luovuttavan joukon komentopaikkaa huomasimme tien vieressä neljän nurkkakepin varaan kyhätyn havukatoksen, jonka alta havaitsimme jotakin outoa. Poikkesimme katsomaan tarkemmin tuota havaintoamme. Näkemämme oli järkyttävää.

Katoksen alla, repaleisen päällystakin osittain peittämänä makasi pahoin silpoutunut kaatunut.

— Kauheata! sanoi kapteeni Viisterä. — Peitetään tämä jollakin. Varmasti ohittava komppania huomaisi tämän ja näky olisi ensimmäistä kertaa etulinjavastuuseen taivaltaville miehille liian järkyttävä.

Katkoimme kuusenhavuja ja peitimme niillä vainajan.

Etulinjasta, Summan kylän lohkolta, vaihdoimme erään jalkaväkiosaston. Yön kuluessa oli vain harvahkoa tykistön ja jalkaväen tulitoimintaa, joten vaihtaminen sujui kitkattomasti. Ennen päivän valkenemista meille jäi aikaa tutustua lähemmin olosuhteisiin, asemien lähimaastoon ja lähinaapureihin.

Siitä alkaen Summan taistelun ajan Kev.Os.3 oli alistettu silloiselle divisioonaamme kuuluvalle Jalkaväkirykmentti 7:lle.

Tavallista etulinjan taistelutoimintaa jatkui vielä kolme vuorokautta. Se merkitsi ajoittain kiihtyvää tykistön ja jalkaväen aseiden tulta sekä vihollisen suorittamia tunnuste-

Tulimyrskyä valmistellaan venäläisten Summan lohkoa vastapäätä olevassa tulenjohtopaikassa

lun luontoisia hyökkäyksiä panssarivaunujen tukemina.

Kev.Os.3:lle se oli totuttautumisen aikaa.

PUNA-ARMEIJA PYRKII RATKAISUUN

Oli helmikuun 1. päivän aamu, kun venäläisten tykit jyrähtivät samanaikaisesti koko Summan lohkolla. Seuraavalla hetkellä kranaattikuuro iski etulinjaan.

Se oli pelinavaus myllerrykselle, jolle ei tuntunut loppua tulevan. Tykkien rumputulen jylinä ja kranaattien repivä räiske oli kaikessa valtavuudessaan sellaista, että sille ei löytyne vertaista talvisodan rintamilta.

Summan suurtaistelu oli alkanut. Kukaan kuolevainen ei voinut sanoa, kauanko kamppailu kestäisi.

Turha oli yrittää eritellä tykkien lähtölaukauksia tai kranaattien räjähdyksiä. Ne sulautuivat yhtenäiseksi pauhinaksi, joka riehui koko rintamaosan alueella. Tuota infernoa täydensivät lukemattomat pommitus- ja hävittäjälaivueet, joita keskeytymättä risteili rintaman ja sen takamaaston yllä. Kaiken tuon joukosta erottuivat vain järeimpien ilmapommien räjähdykset.

Maapatsaita ja jopa tukkipuiden runkoja kieppui ilmassa pudotakseen jälleen rytisten takaisin maankamaralle. Kranaatti- ja pommikuoppia, syviä ja matalia, laajoja ja suppeampia syntyi vierivierееn ja päällekkäin. Korsut saivat osumia ja osa niistä tuhoutui. Viikatemies liikkui kaikkialla kaataen tai haavoittaen jokaisen, joka hänen tielleen sattui — arvoon ja asemaan katsomatta. Maa keinui ja vavahteli.

Komppaniamme erään joukkueen varajohtaja kuoli silmänräpäyksessä tuupertuen taisteluhaudan pohjalle. Hänessä ei ollut ainoatakaan luodin tai sirpaleen jälkeä, vain veristä vaahtoa pursusi suun ja sieraimien kautta. Hän kuoli ilmanpaineesta, jonka aiheutti muutaman metrin päähän haudan etuvalliin osuneen raskaan kranaatin räjähdys.

Taistelu jatkui vuorokaudesta vuorokauteen keskeytymättä. Vain lentolaivueet kaikkosivat taivaalta pimeän ajaksi palatakseen taas aamun sarastaessa. Tihenevän ruudin- ja räjähdysaineen katku kirveli silmiä ja hengitysteitä.

PUOLUSTAJILTA PUUTTUI AMMUKSIA

Heti sen jälkeen kun aamun myllerrys saavutti huippunsa, lähtivät venäläisten jalkaväkiaallot ja panssarivaunut hyökkäämään. Vaikka hyök-

Summan kylää ennen suurhyökkäyksen alkua

käykset kerta kerran jälkeen lyötiin takaisin, hyökkäsi vihollinen yhä uudelleen — aamusta iltaan ja päivästä päivään.

Venäläisten taajat lumipuvuttomat ja uraata huutavat hyökkäysmuodostelmat olivat kiitollisia maaleja konekiväärreille ja olisivat olleet myös tykistön ja kranaatinheittimistön keskitetyille tuli-iskuille. Olisipa vain ollut riittävästi ammuksia edes sille tykistöja heittimistömäärälle, mikä käytettävissä oli! Ei ollut — mitäpä tyhjästä nyhjäisee! Kaipa säästäväisyyden esitaistelijain mielestä soturiemme veri oli halvempaa kuin olisi ollut hankkia puolustusvoimillemme sen välttämättä tarvitsema materiaali. Paljon verta vuosi Summassakin hukkaan poliitikkojen säästäväisyyden vuoksi — mihinkähän lienevät rahat menneet?

Summan puolustajien sisukas taistelutahto, taistelutaito, aseiden tehokas käyttö, tulen tarkkuus ja hyvä yhteistoiminta olivat ne tekijät, joiden tuloksena hyökkäykset toinen toisensa jälkeen lyötiin takaisin. Maasto asemiemme edessä peittyi alati lisääntyvistä ruumisröykkiöistä.

Usein onnistui panssareiden ja niitä seuraavan jalkaväen tunkeutua asemiimme ja vallata jokin tukikohta.

Mitä sitten seurasi? Useimmiten yhteistoiminnan ja sisun malliesitys! Vaikka naapuritukikohdan puolustajilla oli yltäkyllin tekemistä oman tukikohtansa puolustamisessa, he sittenkin yhdessä menetetyn tukikohdan puolustajain jäännösten kanssa pystyivät eristämään tulellaan tunkeutujat toisten käydessä samanaikaisesti kasapanoksin ja polttopulloin panssarien kimppuun.

Venäläinen jalkaväki yrittää läpäistä suomalaisten tuliverkon panssarivaunun vetämässä reessä

VERISET VASTAISKUT

Mutta menetetty maasto oli saatava viipymättä takaisin — muutoin se sijaintinsa johdosta olisi jatkuvana piikkinä puolustuksen rungossa.

Nyt oli lähireservin korkea aika toimia! Alkoi vastaisku.

Ensin oli läpäistävä vihollistykistön ja heittimistön sulkutuli, sitten panssarien ja jalkaväen tuli, minkä jälkeen oli painuminen suoraan hurjaan rynnäkköön ja käsikranaatein, kasapanoksin, konepistoolein, kiväärein ja puukoin käytyyn säälimättömään lähitaisteluun. Tavallisimmin se päättyi tunkeutujan tuhoutumiseen.

Seuraukset näyttäytyivät kiihtyvällä nopeudella: omien kaatuneiden ja haavoittuneiden armeija suureni pelottavasti ja samalla vauhdilla taistelevien armeija tietenkin kutistui.

Millaisia olivat lähireservimme? Joukkueen tai komppanian suuruisia vajaita yksiköitä — ei aina niinkään paljon. Vähän taempana oli joku kutistunut tynkäpataljoona, jonka taisteluvahvuus saattoi olla puolet alkuperäisestä — jos sitäkään.

Muistan erään jalkaväkikomppanian, joka vastaiskuun mennessään joutui ohittamaan komentopaikkamme. Sen päällikkö poikkesi luonamme. Kysyimme, minkä verran hänellä vielä on miehiä. Väsyneen ja mietteliään näköisenä hän vastasi jotakin tähän tapaan:

— Noin neljännes — jos enää sitäkään. Enempää ei komppaniassani enää ole...

Mitä mahtoi olla jäljellä sen vastaiskun jälkeen?

Pimeässä, varsinkin metsämaastossa ja lähitaistelun raivotessa omat ja viholliset helposti sekaantuivat, vaikka suomenkieliset huudot ja erilaiset "tehosanat" paljon auttoivatkin tunnistamisessa. Käsirysyyn saattoi joutua milloin tahansa ja kuka tahansa aivan odottamatta. Sellaisessa tilanteessa kookas tuppipuukko osoittautui taistelijoiden mielestä erinomaiseksi lähitaisteluaseeksi.

Helmikuun 4. päivän iltana joutui Terttu-niminen tukikohta kovan taistelun jälkeen vihollisen käsiin. Tuossa tukikohdassa oli yksi harvoista betonibunkkereista, nyt sekin pahoin tykkitulessa ruhjoutunut. Vihollinen olisi kuitenkin voinut käyttää bunkkeria vaurioituneenakin hyväkseen, mikä tietenkin oli estettävä tavalla tai toisella. Seuraavan aamun lähestyessä päivän sarastusta komppaniamme suorittikin vastaiskun, valtasi Tertun takaisin ja tuhosi sinne tunkeutuneet kuokkavieraat.

Komppanialla ei kuitenkaan ollut mitään mahdollisuutta pitää Terttua hallussaan, vaan sen täytyi vetäytyä noin parisataa metriä taaempana olevaan puolustusasemaan. Poistuessaan miehemme räjäyttivät bunkkerin jäännöksetkin hajalle. Taisteluhaudoissa ja pesäkkeissä ei ollut enää mitään hävittämistä. Ne tuhoutuivat jo taistelujen aikana.

PÄÄLLIKÖT VAIHTUVAT

Helmikuun 6. päivänä sai komppaniamme päällikkö kapteeni Viisterä lentopommin sirpaleesta osuman ja hänet vietiin pois. Seuraajaksi tuli osastomme adjutantti luutnantti *L. Ekberg*, mutta hänetkin vietiin pois jo seuraavana aamupäivänä vaikeasti haavoittuneena. Hänen seuraajakseen astui I Joukkueen johtaja reservivänrikki *Paavo Viita*. Hänellä oli sikäli parempi onni, että hän säilyi ja saattoi hoitaa tehtäväänsä siihen saakka kunnes Viisterä palasi sotasairaalasta. Ennen noita haavoittumisia oli jo haavoittunut III Joukkueen johtaja reservivänrikki *Soupas* niin vaikeasti, että näytti epävarmalta, selviytyykö mies lainkaan vammoistaan.

Taistelu jatkui heikentymättömällä voimalla. Kenttävarustetut taisteluhautamme ja pesäkkeemme hajosivat olemattomiin. Miehet — kutistuneet ryhmät, joukkueet ja komppaniat — taistelivat niiden jäännöksissä sekä kranaattien ja lentopommien räjähdyskuopissa. Kaikki olivat levon puutteesta ja alituisesta hermopaineesta turtuneita puolirobotteja, jotka totutulla tavalla ja vaistonvaraisesti vain taistelivat.

Hyökkäys seurasi hyökkäystä ja vastaisku vastaiskua. Miehet liikkuivat kuin haamut riekaleisissa lumipuvuissaan — väsyneinä, likaisina, partaisina, savun, räjähdysten ja ryöppyävän maan nokeamina. Kiristynyt ilme kasvoillaan ja silmät oudosti palaen he latasivat, ampuivat, heittivät käsikranaatteja ja kasapanoksia, syöksyivät kuopasta kuoppaan tai laahasivat haavoittuneita suojaisempaan paikkaan. Siellä kasvoi todellinen asevelihenki: kaveria ei jätetä pulaan, ei ainakaan vihollisen käsiin! Hänet on pelastettava — maksoi mitä maksoi.

Kieli tarttui kitalakeen ja kurkkua kuivasi, mutta vettä tai lunta ei löytynyt mistään. Oli vain lumen, maan ja sirpaleiden sekasotkua, jonka seassa oli verta ja kaikenlaista kamaa sekä pirstoutuneen metsän maahan romahtaneet jäännökset.

Summassa riehui helvetti — oli riehunut jo ykdeksän vuorokautta.

NAAPURI ON KOVILLA

Oli 10. päivän aamu.

Mitä pirua nyt on tekeillä?

Venäläisten tykistötuli ja ilmatoiminta on lohkollamme heikentynyt. Jalkaväen ja panssarien hyökkäyksetkin ovat voimattomampia.

Oikealta, Jalkaväkirykmentti 8:n puolustamalta Suokannan lohkolta kuului kyllä sieltäkin melkoinen melske.

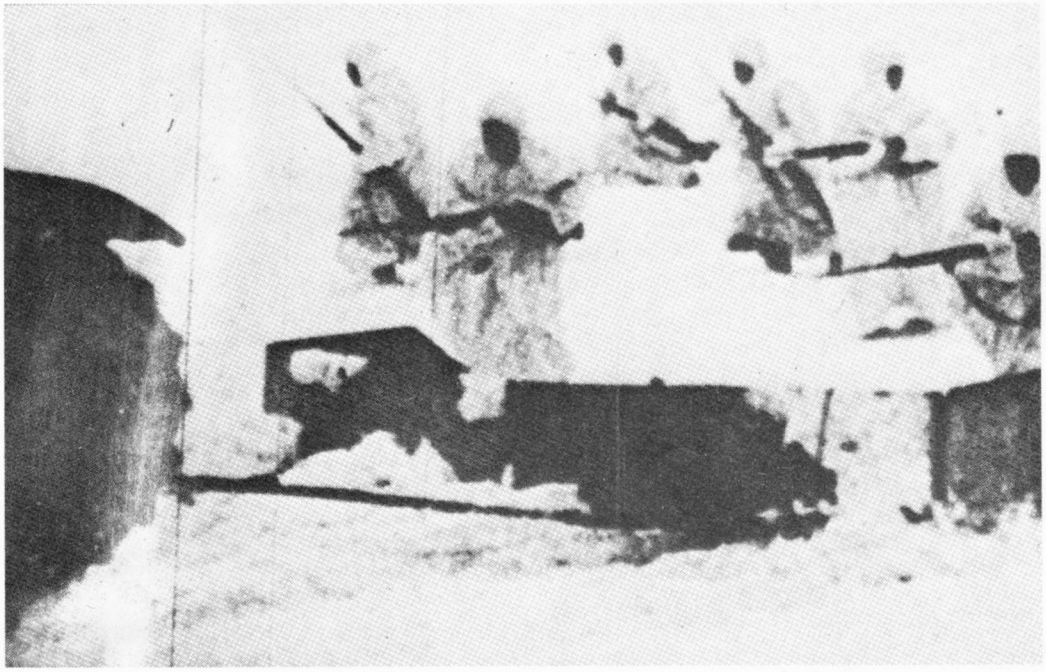

Sieltä ne tulevat! Vihollinen jalkautuu panssarireestä lähitaisteluun

Mutta vasemman naapurin, JR 9:n puolustamilta Lähteen ja Merkin lohkoilta kuului sellainen jyty, kuin vihollinen purkaisi sinne kaiken kiukkunsa ja tarmonsa, kun eivät onnistuneet murtamaan puolustustamme Summan kylän reunamilla.

Lohkomme puolustajat, Jalkaväkirykmentti 7, Jääkäripataljoona 3 ja Kevyt Osasto 3, saivat hivenen hengähtää.

Kestävätköhän yhdeksikön rahkeet?

Eräänä päivänä iltahämärän alkaessa lähdin muonakuskin mukana metsäistä rekitietä ajellen lohkomme oikealla siivellä sijainneeseen Lempi-nimiseen tukikohtaan, jossa isännöi reservivänrikki *Kustaa Varesvuo* joukkueineen. Oli jo lähes puoliyö, kun aloin touhuta paluumatkaa. Pimeyttä oli niin kuin vain helmikuun alkupuolella voi olla eikä kuu liikoja kumottanut.

Koska maasto oli minulle jokseenkin outo, antoi Varesvuo kaiken varalta toisen lähettinsä oppaakseni. Käveltyämme yhdessä jonkin matkaa kehotin poikaa palaamaan takaisin otaksuen häntä tarvittavan tukikohdassa. Lähetti epäröi ja arveli minun voivan vieläkin eksyä, kun en ollut aiemmin liikkunut pimeässä niillä maisemilla. Olin kuitenkin itsepäinen ja kiitin avusta.

EKSYKSISSÄ

Niin kuitenkin kävi, että jossakin kohdassa kuljin harhaan enkä lopulta ollut lainkaan selvillä olinpaikastani. Kranaattien myllertämä metsäinen maasto näytti keskiyön pimeydessä aivan toisenlaiselta kuin iltahämärässä. Tilanne tuntui tukalalta.

Yhdeltä suunnalta häämötti heikosti Summan peltoaukea, jossa välähtelivät edestakaisin risteilevien vihollispanssarien tykkien suulieskat. Sen havainnon avulla sain ylimalkaisen suunnan. Päättelin, että pitäessäni peltoaukean ja lieskojen välähtelyn jatkuvasti oikealla puolellani tapaisin jossakin jonkun etulinjaan kuuluvan oman porukan.

Aistit jännittyneenä ja sievoinen yksinäisyydentunne sisikunnassani lähdin pistooli kädessäni kompuroimaan eteenpäin.

Kuinka kauan siellä pimeässä taapertelin, kompastellen risuihin ja kranaattien räjähdyskuoppiin, en pysty

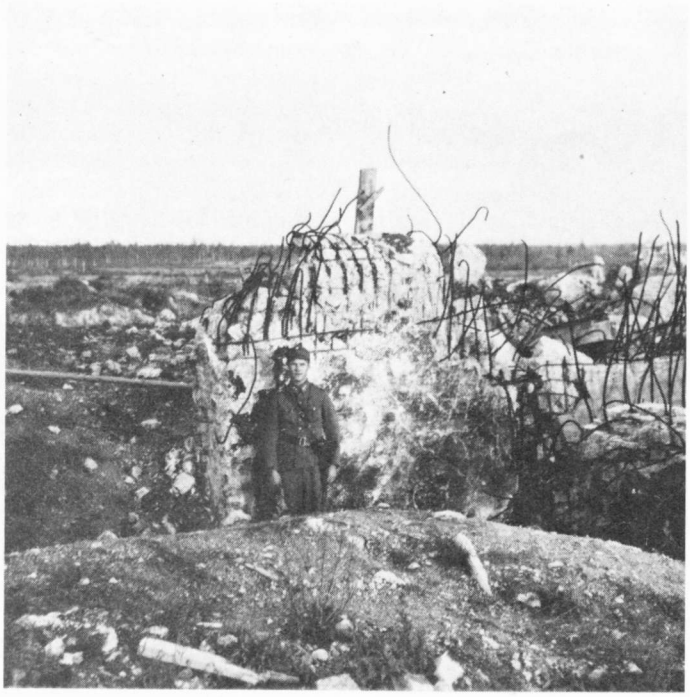

Tätä betonibunkkeria luutnantti Paitula (kuvassa) puolusti talvisodan Summassa. Kuva on otettu syyskuussa 1941

muistamaan, mutta lopulta näin heikkoa valon kajastusta. Lähemmäs hiivittyäni huomasin kajastuksen tulevan jonkun korsun savutorvesta ja näin korsun edessä joukon supi-suomalaisia suksia.

Korsu sattui olemaan JR 7:n erään komppanianpäällikön komentokorsu. Juotuamme kuumaa kahvia neuvoi ystävällinen luutnantti tien, jota seuraten pääsin ilman uusia kommelluksia omieni luokse.

LÄHTEELLÄ MURTUU

Mutta Lähteen ja Merkin lohkoilla oli tilanne hälyttävä. Aamuyöllä 11.2. sieltä tuli tietoja, joiden mukaan vihollinen oli vallannut osan etumaisista puolustusasemista sekä ainakin 3.Divisioonan lohkon suurimman ja vahvimman bunkkerin, "Miljoonalinnakkeen".

Kun Summan kylän lohkolla, jonka halki päätie johti Viipuriin, vihollinen ei yhdeksän vuorokautta kestäneistä raivokkaista yrityksistä huolimatta päässyt läpimurtoon, yritti se sitä nyt Lähteen ja Merkin lohkoilla.

Mikäli vihollisen onnistuisi murtaa puolustus noilla lohkoilla, saavuttaisi se samalla maantien, joka johtaisi suoraan Kämärän rautatieasemalle ja sieltä edelleen Viipurin suuntaan. Samalla se pääsisi poikittaisteille, jotka johtaisivat naapurijoukkojen selustayhteyksille. Ei siis ollut ihme, että vihollinen rynnisti siellä kaikin voimin — ja lopulta onnistui.

Helmikuun 13.—14. päivien välisenä aikana oli Summasta kaikkine alalohkoineen luovuttava. Koko Länsi-Kannaksen joukot joutuivat vetäytymään jatkaen kovaa ja veristä taistelua vastassaan monin verroin ylivoimaisena hyökkäävä materiaaliarmeija. □

TOIVO AHTIMO

TANKKI OL

Talvisodan jo uhatessa oli armeijamme panssarintorjuntakysymys kokonaan ratkaisematta. Viime hetkessä haalittiin Ruotsista pieni määrä panssarintorjuntatykkejä.

Koulutettua miehistöäkään ei ollut. Pikakoulutuksella valmistettiin erillisiä joukkueita, jotka syötettiin taistelujen painopistesuuntiin sitä mukaa kuin ne kykenivät edes välttävään tulitoimintaan.

Vihollinen ei kuitenkaan odottanut ja rintamalla oli tultava toimeen omatoimisin keinoin ja välinein.

●

KAIKISTA puutteista oli panssarintorjuntavälineiden puute pahin. Meitä vastassa oli Summan lohkollakin jatkuvasti kymmeniä hyökkäysvaunuja, jotka tekivät elämän helvetiksi. Itse keksityillä ja rakennetuilla kasapanoksilla enempää kuin Molotovin cocktaileillakaan ei niitä kaikkia päässyt tuhoamaan — ei varsinkaan sen jälkeen kun ne oppivat suojaamaan ja tukemaan toisiaan.

Tilanne oli yhtä surkea kaikilla rintamilla. Harvojen tykkien alistussuhteet ratkottiin divisioona- ja armeijakuntaportaissa, joissa komentajat jakoivat myös muutamat kymmenet käytettävissä olevat ammukset.

Syy ei ollut armeijan. Kaikki johtui poliitikkojen hyväuskoisesta möhläilystä — ei ollut uskottu sodanvaaraan eikä varoja ollut liiennyt maanpuolustukseen.

TEHTIIN MITÄ VOITIIN

Heti ensimmäisten tykkien saavuttua perustettiin Hämeenlinnaan Panssarintorjuntakoulutuskeskus, joka teki kaikkensa synnyttääkseen tuntemattomista aseista ja kouluttamttomista miehistä ennätysajassa tehokkaita taisteluyksiköitä. Mainitussa koulutuskeskuksessa vääpelinä toiminut *Väinö Rajamäki* kertoo näin:

"Koulutuskeskuksessa, jossa palvelin, valmennettiin joukkueita panssarintorjuntaa varten. Valmiiksi koulutettuja joukkueita lähetettiin sitten rintamalle Päämajan taholta tulleitten käskyjen perusteella. Torjuntatykkien puute asetti kuitenkin suuria rajoituksia toiminnalle.

Kevättalvella 1940 tuli kerran kiireellinen pyyntö keskellä yötä. Rintama oli murtumassa jossakin ja tarvittiin apua panssarintorjuntaan. Ju-

VAARALLISIN VASTUSTAJA

Juhlapäivä talvisodan etulinjassa: panssarintorjunnan valtti 37 PstK/36 on saapunut tukikohtaan

na oli jo asemalla odottamassa. Muu liikenne oli matkan osuudella pysäytetty, jotta joukkue pääsisi esteettömästi ja nopeasti perille.

Meillä oli yksi juuri valmiiksi koulutettu joukkue, jolla myöskin aseistus oli kunnossa. Joukkue oli majoitettuna eräälle koululle kaupungin ulkopuolelle.

Vähän yli puolen yön saamamme hälytyksen jälkeen lähdin kiireesti taksilla mainitulle koululle lähettämään joukkuetta matkaan.

Miehet olivat parhaassa unessaan. Sain vaivoin eräältä uniselta mieheltä tietää kuka oli joukkueen johtaja. Aloin herätellä tätä rotevaa miestä.

Hänellä tuntui olevankin vallan erinomaiset unenlahjat. Lopulta hän unihoureissaan tajusi jotakin siitä mitä kiireesti yritin hänelle esittää. Koetin saada selväksi, että joukkueelle tulee lähtö juuri tällä hetkellä.

Pst-tykki asemissa Summan suunnalla talvella 1940

Mies kohottautui hieman ja sanoi laiskasti:

— Ei meistä tule kalua.

Esitin asian kovaäänisemmin ja yksi ja toinen alkoi jo herätä. Selvittyään unestaan sekä tajutessaan mistä todella oli kysymys pani joukkueenjohtajakin toimeksi. Matkaan lähtö tapahtui sittenkin ilman pahempaa viivytystä.

Oikeastaan joukkue oli jo odottanutkin rintamalle pääsyä. Silloin oli yleisesti jokaisella halu päästä mukaan taistelutoimiin. Vapaaehtoisiakin oli aina pyrkimässä.

Olihan asia tärkeä. Oli kysymys isänmaan pelastamisesta."

KONSTIT OVAT MONET

Tykeistä oli jatkuvasti tavaton puute. Nyt olisi ollut rahaa, mutta ei ollut myytävää kalustoa: kysyntä oli kautta maailman kova, kun maailmansota oli uhkaamassa. Paras hankkijamme taisi olla vihollisemme — moteista saatiin paljon meiltä puuttuvia taistelutarvikkeita.

Rauhanaikaisesta panssarintorjunnan opetuksesta ei ollut paljoa hyötyä. Silloin pidettiin hyvänä keinona panssarintorjunnassa rautakangen tai pöllin työntämistä panssarin telan kitaan! III/JR 13:n 7.Komppanian lohkolla Lampeistenojalla joulukuun puolenvälin vaiheilla 1939 sotamies *Vieno Loimu* Loimaalta kokeili tätä konstia yhden panssarin päästessä heidän asemiinsa.

Ensin rautakanki hurahti ankaraa kolinaa pitäen telan ympäri ja putosi mitään aiheuttamatta pois.

Sitten Loimu otti ison pöllin ja työnsi sen telan kitaan. Siitä hän sai sylillisen hammastikkuja ja panssari jatkoi matkaansa kunnes se kasapanoksella tuli tuhotuksi.

Kasapanos, jonka käyttö merkitsi usein omia tappioita *SA-kuva*

KASAPANOS JA POLTTOPULLO OLIVAT VALTTIA

Kasapanoksia ja polttopulloja heittävät urheat miehemme olivat talvisodassa parhaita panssarintorjujiamme. Ikävä vain, että se torjuntakeino vaati paljon verta. Tästä torjuntakeinosta oli usein myöskin sikäli hyötyä, että palavan panssarin takana tulevat vaunut tulivat edessään näkemästään panssarin tuhosta jotenkin varovaisemmiksi. Sykkihän panssarin sisälläkin pelkäävä sydän, joskin yleisesti katsoen on sanottava, että niiden miehistöt olivat valikoitua ja pelotonta joukkoa.

Näykkijärven taistelussa totesimme, että kun pommariryhmämme, jota johti kersantti *Voitto Kulmala,* sai Er.P 24:n asemiin tulleet kaksi panssaria palamaan ja yhden liikuntakyvyttömäksi, asemien edessä olevat lukuisat vaunut eivät tulleet sisäänmurtokohtaan, vaan antoivat jalkaväelleen tulitukeaan asemien edestä.

Kärstilänjärven taistelujen aikana saimme yhden hyökkäysvaunun miehistön pakokauhun valtaan.

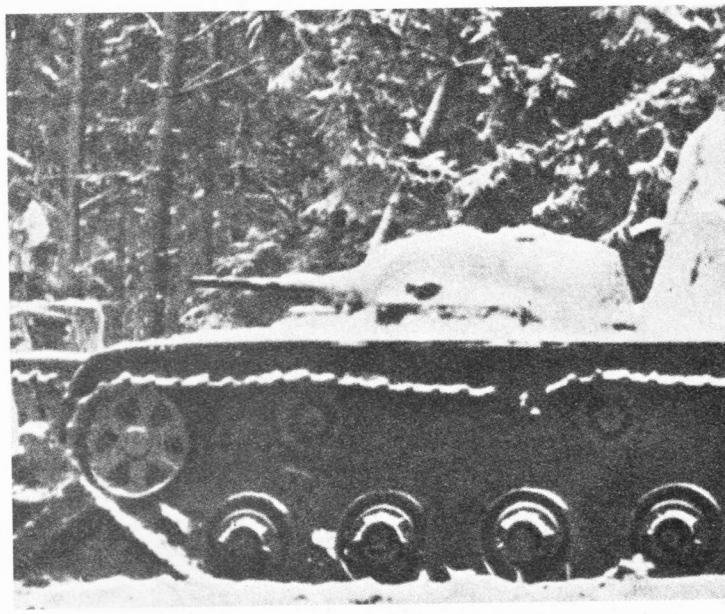

Tällainenkin kummitus tuhottiin kasapanoksella Summan pohjoispuolella helmikuussa 1940. Vaunu on vain prototyyppinä tunnettu 56—58 tonnin T-100, venäjänkieliseltä lempinimeltään Sotka, suomeksi "Satanen". Olisikohan T-34:n lempinimi tullut suomenkieleen jotenkin tätä kautta?

Tuhottu BT-vaunu Laatokan koillispuolella ns. Rykmentin motissa

Muuan toinen rauhan ajan koulutuksen suosittelema keino oli ampua haulikolla vaunun luukuista sisään! Taisi siellä linjoilla jollakin olla haulikkokin mukana, mutta tähän tarkoitukseen en usko kenenkään sitä käyttäneen.

Sodan alkupäivinä ilmestyneessä lyhyessä panssarintorjuntaoppaassakaan ei ollut juuri muuta ohjetta kuin että tankkeja ei pitänyt pelätä. Lisäksi kehotettiin poistamaan tienviitat lähiselustan tienhaaroista — etteivät läpimurron tehneet vaunut olisi osanneet suunnistaa...

I/JR 13 oli asemissa oikealla puolellamme. Se oli rakentanut omaan ja pataljoonamme selustaan Haapaniemen taloryhmään johtavalle tielle Pullijoella maalaiskunnan sairaalan kohdalle miinakentän.

Pataljoonaamme noihin aikoihin vapaaehtoisista perustettu pommariryhmä reserviluutnantti *Olavi Leinosen* johdolla rakensi myöskin samalle tielle Haapaniemestä 300—400 metriä etelään miinakentän sekä murroksen. Pidin tämän tien suuntaa erittäin vaarallisena pataljoonallemme.

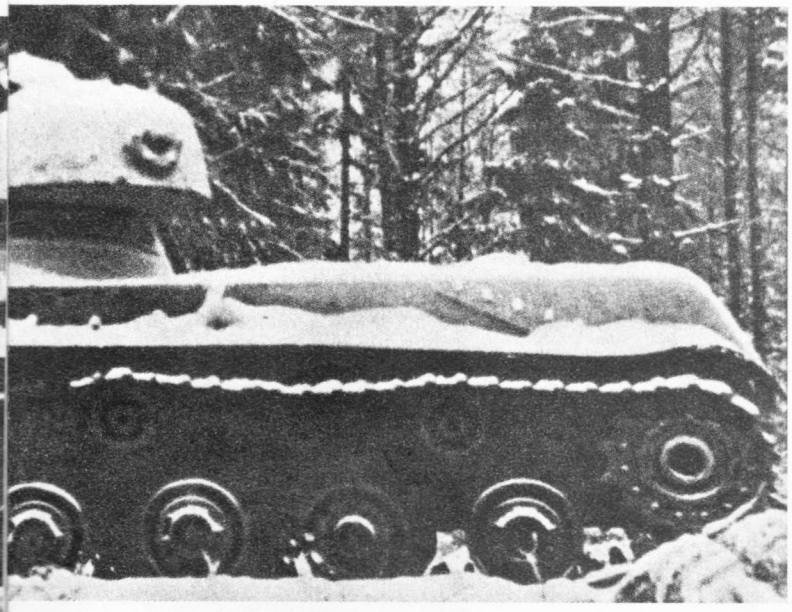

Komentajamme jääkärikapteeni *Viljo Laakso* haavoittui 3.3.40 ja 5.3.40 yöllä tuli komentajaksemme majuri *Yrjö Tuompo*.

Olin pari päivää aikaisemmin tilannut pataljoonallemme miinoja, kasapanoksia ja polttopulloja. Vain miinoja luvattiin antaa muutamia, muita tilaamiani tarvikkeita ei ollut saatavissa. Kysyin onko edes savurasioita. Niitä luvattiin antaa muutamia ja ne saimmekin.

SAVURASIA OLI VIIMEINEN KEINO

Asemissamme käytiin 5.3.40 tulitaistelua. Päivällä tuli Leinonen luokseni ja kertoi ison hyökkäysvaunun ylittäneen I P:n miinakentän. Nyt se oli saapumassa meitä kohti. Samalla hän kertoi, ettei pommariryhmällä ollut enää mitään aseita.

Tilanne näytti vakavalta. Komentopaikkamme oli taloryhmässä erään talon alustassa ja haavoittuneiden suojapaikka sekä puhelinkeskuksemme olivat eräässä toisessa talossa, josta käytettiin nimeä "Marjapuuronvärinen Talo".

Muistin, että meillä on vielä muutama savurasia. Päätimme savustaa panssarin pois selustastamme. Pommariryhmän miehille valittiin paikat talojen nurkilta ja isojen kalliolohkareitten takaa.

Katsoimme, kuinka vaunu tuli tiellä olevan miinakentän yli miinojen paukkuessa ja vaunun kylkien vain vähän myötäillessä räjähdyksiä. Murroksessa sillä ei ollut mitään vaikeutta ylittää sitä ja niin se vaunu saapuikin pian taloryhmän luokse ja pysähtyi ikäänkuin ajattelemaan miten rupeaa pistämään elämän siinä ranttaliksi. Mutta pian lensi pari savurasiaa sitä kohti. Toinen putosi maahan ja toinen jäi panssarin kannelle ja heti pussahti molemmista paksut savupilvet näkyviin. Muuta ei tarvittukaan kun panssari teki nopean ratkaisun: se teki täyskäännöksen moottorin ulvoessa ja lähti hillittömään pakoon kaikkien aseiden laulaessa niin paljon kuin torvista lähti.

Porukkaa nauratti.

Vaunu oli jäänyt ehjäksi, koska sen tuhoamiseen ei ollut rautakankea tehokkaampaa välinettä, mutta olipahan saanut äkkilähdön! Muutkaan tankistit eivät enää tulleet yrittämään.

Jatkoimme taistelua vihollisen ankarassa tykistötulessa. Omat putkemme olivat vaiti. Siitä olivat rauhan vuosien poliitikkomme pitäneet huolen. □

Tämä puuttui! Suomalainen 20 millin panssarintorjuntakivääri m/39 VKT oli prototyyppinä valmis jo ennen talvisotaa, mutta jäi varojen puutteen vuoksi hankkimatta. Talvisodassa tämä halpa ase olisi läpäissyt useimmat rintamilla esiintyneet vaunut. Jatkosodassa sillä ei kuitenkaan panssarivaunujen kehittymisen vuoksi enää juuri ollut merkitystä panssarintorjunta-aseena

YRJÖ HAKANEN

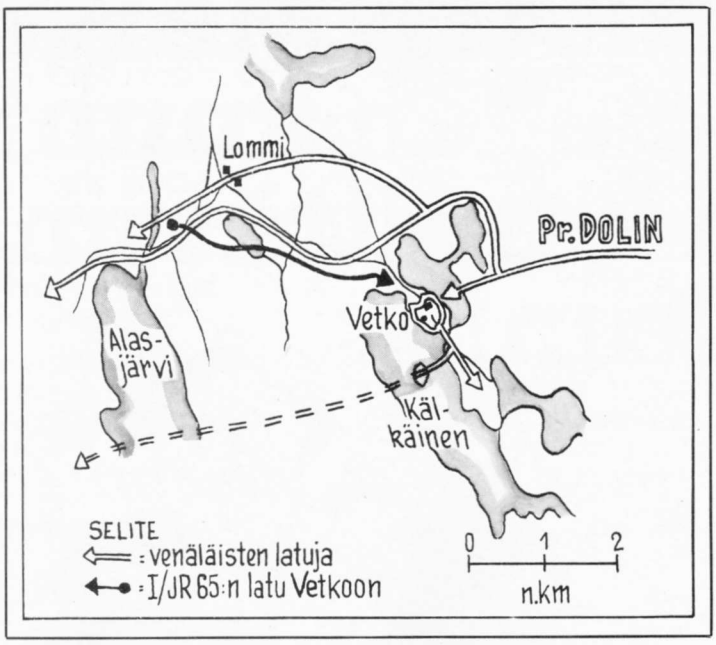

Vetkon taistelun topografia

Taistelimme Dolinin hiihto-prikaatia vastaan

Repolasta Saunajärven tietä Kuhmoon hyökännyt vihollisen 54.Divisioona oli helmikuussa 1940 joutunut suuriin vaikeuksiin suomalaisten katkaistua sen yhteydet ja puristaessa divisioonan joukkoja joka puolelta.

Vihollinen lähetti motissa olevan yhtymänsä avuksi erikoiskoulutettuja hiihtojoukkoja, joiden piti murtaa saarrostus iskemällä korpien läpi suomalaisten selkään.

Tunnetuin näistä apujoukoista oli Dolinin Hiihtoprikaati, joka saattoi suomalaiset huomattaviin vaikeuksiin.

Sitä vastaan keskitettiin kaikki mahdolliset irrotettavissa olevat voimat ja valioprikaati tuhottiin neljä vuorokautta kestäneessä kiivaassa taistelussa.

Jalkaväkirykmentti 65:n I Pataljoonan komentaja kertoo.

EVERSTI Dolinin hiihtoprikaati — vahvuus 2.100 miestä — oli yksi niistä kolmesta hiihtomuodostelmasta, jotka operoivat talvisodassa Suomussalmen ja Kuhmon taisteluissa. Hiihtäjien tehtävänä oli avustaa venäläistä jalkaväkeä, joka ei tahtonut selvitä Suomen talvisessa maastossa.

Hiihtoprikaatit olivat poikkeuksellisen hyvin varustettuja, mutta kokemattomia — varsinkin upseeristo — käymään korpisotaa. Tämä koskee erityisesti eversti Dolinia ja hänen apulaistaan.

Koska Dolinin Hiihtoprikaati oli toiminnallaan pahasti sekoittanut meikäläisten suunnitelmia, ei tietenkään ollut ihme, että 9.D:n esikunnassa oltiin uteliaita tilanteen kehittymisestä Vetkon saarikannaksella. Olihan kiusan aiheuttaja lopetettava mahdollisimman nopeasti.

Tämä tehtävä ei taas meidän kenttämiesten kannalta ollut suoritettavissa aivan käden käänteessä. Ensinnäkin meikäläisiä oli vähän ja toiseksi oli vihollisen prikaati hajaantunut melkein 40 kilometrin levyiselle alueelle. Sen eri osien hakemiseenkin kuluisi aikaa, maasto kun oli metsäistä korpimaata. Kaiken lisäksi minulta oli otettu pois tasan kolmannes pataljoonani taisteluvahvuudesta.

Pyysin lisävoimia.

Kun tällaisia ei ollut annettavissa, kysyttiin, olisiko minulle apua yhdestä ruotsalaisesta kenttäkanuunasta — käytettäväksi esimerkiksi suorasuuntauskanuunana.

Myönsin mielelläni ottavani vastaan tällaisenkin avun. Sovittiin, että lähetän kiväärriosaston hakemaan sitä Lutjanjärven tuliasemasta.

Kanuuna saapui ja asetettiin juhlallisesti tulivalmiusasemaan harjanteen suojaan hieman tiestä oikealle. Molemmat kiväärikomppaniat ja konekiväärijoukkueet ryhmitettiin hyökkäysvalmiusasemaan harjanteelle. Näin oli koko taisteluosani sijoitettu taisteluryhmitykseen. Reserviä ei ollut eikä sitä voitu koota edes huoltomiehistäkään, koska nämä oli ollut pakko käyttää jo aikaisemmin selustavarmistukseen läntiselle Vetkon kannakselle.

TYKISTÖVALMISTELU JA HYÖKKÄYS

"Tykistövalmisteluna" olin käskenyt tykin ampua ensin Vetkon taloa ja sitten saunaa, koska talo oli muodostettu jonkinlaiseksi tulipesäkkeeksi. Tämän jälkeen kanuunan tuli samoin suoralla suuntauksella saattovaiheessa tulittaa niitä tulipesäkkeitä, jotka kulloinkin pahiten estivät kiväärikomppanioiden eteenpäin pääsyä. Konekiväärien tehtävänä oli yhtyä tulivalmisteluun viisi minuuttia ennen hyökkäyksen alkamista tarkoituksella painaa vihollinen alas hetkellä, jolloin kiväärikomppaniat lähtivät eteenpäin hyökkäyslähtölinjalta.

Muistaakseni tuli kanuunan aloittaa tulituksensa Vetkon taloon klo 14.15.

Suorasuuntaustykki aloitti määräaikaan tikkausammuntansa molempiin maaleihinsa. Tulivalmisteluun yhtyivät aikanaan kaikki asemassa olleet kahdeksan konekivääriä. Valmistelusta lähtikin melkoinen ääni, sillä kaikki aseet olivat suunnilleen vajaan 400 metrin levyisellä alueella.

Tarpeellisen leveyden puuttumisesta oli sekin haitta, että oli pakko ampua pääasiallisesti rintamatulta. Saattoammunta oli käytännöllisesti katsoen mahdotonta, koska hyökkäyksen edistyessä kiväärijalkaväki varjosti heti konekiväärien tulialueet. Niiden oli suurimmalta osalta lopetettava tulituksensa. Harju ei ollut niin korkea, että se olisi mahdollistanut yliammunnan.

Vihollisen tulitusmahdollisuudet paranivat samassa suhteessa kuin tulikantamme tuli heikkeni. Tämä pakotti vuo-

rostaan iskuportaan avaamaan tulensa, toisin sanoen pakotti sen ryhtymään tulitaisteluun liian aikaisessa vaiheessa. Tästä oli tietenkin seurauksena liikkeen pysähtyminen. Tulituen puuttuessa on etenemistä hyvin vaikeata saada uudelleen käyntiin.

Näin kävi tälläkin kerralla. Eteneminen pysähtyi tulitaisteluksi, tosin vasta joltisenkin edistymisen jälkeen.

RATKAISU

Hyökkäysrintaman vasen si-

Hyökkäyskäsky Vetkon taistelua varten on annettu. Vasemmalta kirjoittaja, kapteeni T. Kaunisto ja taistelulähetti korpraali Viitala

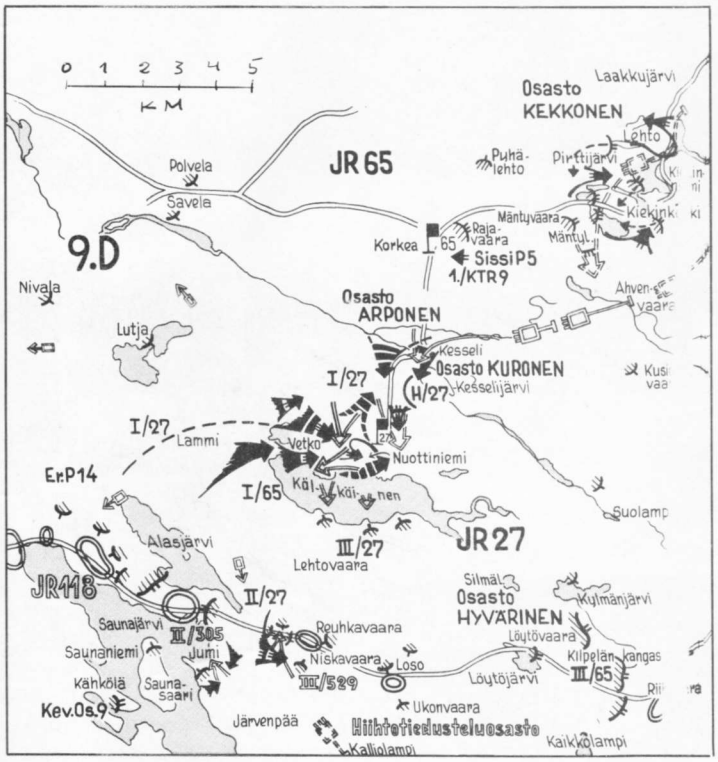

Taistelut Dolinin hiihtoprikaatia vastaan 11.—16. 2. 1940. Suomalaisten asemat ja hyökkäykset on merkitty mustalla, venäläisten valkoisella

vusta eteni kuitenkin hieman edelle muita. Tältä suunnalta pääsi vänrikki *Mäkisen* johtama taistelupartio illan hämärissä Vetkon talon taakse. Se joutui talon lähettyvillä useaan kertaan käsikähmään vihollisen kanssa päästen kuitenkin talon välittömään läheisyyteen.

Talosta ja sen ympärillä olevista pesäkkeistä lenteli lakkaamatta käsikranaatteja, joten taistelupartion oleskelu ei voinut jäädä täällä pitkäaikaiseksi. Ennen poistumistaan partio ehti kuitenkin sytyttää talon palamaan. Se suoritti siis tehtävänsä.

Tulen valaistessa talon ympäristöä yön pimeydessä huononivat sen lähettyvillä olleitten venäläisten tulitusmahdollisuudet, kun ne taas vastaavasti paranivat meidän puolellamme. Palon aikana pääsikin hyökkäysrintamamme jälleen liikkeelle. Melko nopeasti puhdistettiin koko saarikannas venäläisistä.

Taistelupartiossa mukana olleet alikersantti *Ritamaa* ja 1.Komppanian taistelulähetti sotamies *Katajamäki* kunnostautuivat erityisesti talon luona käydyissä taisteluissa. Samoin kunnostautui ensi kädessä partion johtaja vänrikki Mäkinen. Lisäksi on luettava luutnantti *Saikun* ansioksi se, että taistelupartio lähetettiin sopivaan aikaan retkelleen talon suuntaan tehtävällä sytyttää se palamaan.

VASTASSA OLI VALIOJOUKKO

Dolinin Hiihtoprikaati oli erittäin hyvin varustettu ja aseistettu. Miehistö oli lämpöisissä päällystakeissa joissa oli turkiskaulus. Lumipuvut ja hiihtovälineet olivat asialliset.

Raskaita jalkaväen aseita ei sanottavastikaan ollut. Jalkaväen kivääri oli yleisin ase, mutta se saattoi olla korvattu joko konepistoolilla tai puoliautomaattikiväärillä. Pikakivääri oli harvinaisempi. Niitä ei Vetkossa saatu montakaan kappaletta sotasaaliiksi. Pienoiskranaatinheittimiä ja niiden kranaatteja oli erityisissä kantolaitteissa jonkin verran.

Kuormastoa ei ollut. Maata myöten suoritettavaan huoltoon ei ollut kiinnitetty erityisemmin huomiota.

Haavoittuneiden evakuointia varten ei ollut minkäänlaista kalustoa. Lääkäreitä oli kyllä ollut mukana varustettuina jopa leikkausvälineillä.

Minkäänlaisia majoitusvälineitä ei ollut, ei edes telttoja. Jonkinlaisia vaneerista valmistettuja meikäläistä ahkiota muistuttavia laitteita löydettiin muutamia kappaleita. Ne olivat kuitenkin niin alkeellisen näköisiä, ettei niistä liene ollut paljonkaan apua. Viestivälineinä oli miehen rinnan päällä kannettavia radiopuhelimia.

Ilmavoimiinsa vihollisilla näytti olleen luja yhteys. Valvontalentäjät suorittivat tehtävänsä seuraten kiinteästi osastoja — jopa niin kiinteästi, että siitä oli hyötyä meillekin. Kuitenkin jo 15. 2.40 jälkeen olivat ainakin Vetkon suunnalla prikaatin asiat niin sekaisin, etteivät venäläisten valvontalentäjätkään paljoakaan omistaan tienneet.

KUKIN TAAPLASI TYYLILLÄÄN

Hiihtotyyli oli vastustajillamme siinä määrin omintakeinen, että hiihtävän venäläisen erotti jo kaukaa: tällä heilui vartalo sivusuunnassa. Suomalaisilla liike tapahtui eteenpäin, etusuunnassa. Yleensä venäläiset käyttivät pitempiä sauvoja kuin suomalaiset ja pitivät kättään ylempänä. Tästä kenties johtui sivusuuntainen heiluminen.

Venäläisten sukset muistuttivat malliltaan suomalaisia murtomaasuksia, mutta olivat

luistoltaan huonot. Suksivoiteet olivat suomalaisiin verrattuina aivan kelvottomia. Lipsuvina niitä ei voinut käyttää muuhun kuin ahkioiden voiteluun.

Dolinin Hiihtoprikaatin tappiot Vetkon saarikannaksella arvioitiin taistelujen jälkeen 250 kaatuneeksi, jollaisena se myös ilmoitettiin divisioonan esikuntaan.

Täällä ilmoitustamme pidettiin liioiteltuna. Jälkeenpäin se osoittautui kuitenkin liian pieneksi. Sodan jälkeen hautasivat näet venäläiset Vetkon talon raunioista 40 hiiltynyttä ruumista ja samoin palaneen saunan raunioista 25 ruumista sekä välittömästi talon ympäristöstä 90 ruumista. Meikäläiset hautasivat kevällä 1940 Vetkon lähimaastosta vielä 118 ruumista, joten kaatuneiden määräksi tuli yhteensä 273.

Tähän lukuun on vielä laskettava lisäksi lähimetsässä olleet kaatuneet, joiden luku lienee melkoinen.

Vetkon talon silloinen isäntä tuli alkukesällä 1940 pyytämään minulta palkkiota siitä, että hän alkaisi haudata venäläisiä, joita kertoi vielä olevan talonsa metsissä. Kun ilmoitin, ettei minulla ollut varoja tällaiseen, sanoi isäntä totisena:

— Ovathan ne ruumiit majurin tekemiä. Ne on kai teidän toimestanne kuopattavakin.

Ilmoitin meidän jo suorittaneen hautaukset. Jos kaatuneita vielä löytyy, on isännän nimismiehen välityksellä pyydettävä sotilaita avuksi.

Isäntä teki lähtöä, mutta ihmetteli vielä:

— Kas vaan — ruumiita tekevät, mutta nimismies pannaan ne kuoppaamaan...

Tähän en minäkään osannut sanoa muuta kuin että yleensäkin asiat ovat niin, että toiset ne on, jotka ruumiita tekee ja toiset, jotka niitä pesee.

Dolinin Hiihtoprikaatista antautuivat sotavangeiksi muuan itsetietoinen luutnantti ja kaksi sotamiestä sekä vielä eräs yksinkertaiseksi tekeytynyt sotamies. Hän makasi kaatuneitten joukossa aivan terveenä miehenä ase kädessä. Tullessaan meikäläisten havaitsemaksi hän ilmoitti yksinkertaisesti itse luulleensa olevansa kuollut.

Tukeva konekivääri on ammuttu kuumaksi ja vaatii huoltoa

Kuoleman satoa Vetkon taloaukean rinteellä

SEKAVAA TAKTIIKKAA

Dolinin Hiihtoprikaatin alkujaankin hajallaan kulkeneet osat olivat jo 15. 2.40 mennessä niin sekoittuneet metsiimme, etteivät venäläiset enää itsekään näyttäneet niistä paljoa tietävän. Tuntuu myös vaikealta käsittää, mitä prikaatin komentaja eversti Dolin oli alkujaan tarkoittanut hajoittaessaan näin suuren joukkonsa — 2.100 miestä — alusta lähtien melkeinpä alkutekijöihinsä. Ehkäpä sillä pyrittiin pelastamaan joukkoa joutumasta kokonaisena mottiin jo sen alkutaipaleella. Mahdollisesti oli tarkoituksena koota hajallaan kulkeneet osastot yhtenäiseksi joukoksi jossain Alasjärven pohjoispuoleisessa maastossa, sen jälkeen kun oletettiin suomalaisten hajoittaneen joukkonsa. Näin toivottiin säästyttävän loppuvaiheessakin mottiin joutumasta.

Sen käsityksen saimme, että venäläisiä vaivasi suuri mottikauhu. Tämä pani heidät ajattelemaan ja kokeilemaan jos jonkinlaisia toimenpiteitä selviytyäkseen suomalaisten puristuksesta.

Venäläiset valvontalentäjät tekivät parhaansa selvittääkseen työnantajalleen prikaatin tilanteen. Pidimme jo silloin todennäköisenä, että 13.2. Vetkoon saapunut venäläisjoukko oli prikaatin komentajan komentoporras ja esikunta. Tätä käsitystä vahvisti vielä sekin, että venäläiset valvontalentäjät juuri 15.2. erityisen itsepäisesti lentelivät Vetkossa eivätkä tulittaneet meitä, vaikka kävivät aivan puiden latvoissa. Heidän oli kai vaikeata ymmärtää tilanteen muuttuneen täällä niin äkkiä. Luonnollisesti he odottivat Vetkosta annettavaksi sovittuja tunnuksia, mutta siitä huolimatta, ettei niitä annettu, ei meitä tulitettu koneista, vaikka meikäläiset tämän huomattuaan alkoivat liikkua siellä aivan julkisesti. Tämä kai antoi lentäjille aiheen yhä enemmän ihmetellä Vetkossa olleitten käyttäytymistä.

15.2. olimme käytännöllisesti katsoen suorittaneet loppuun oman osamme Dolinin Hiihtoprikaatin tuhoamisessa 13.2. saamamme käskyn mukaisesti. □

EINO
LEHTORANTA

Siitä alkoi pitkä yö

Sotasokean valoton tie on alkanut

Miinoittaja-pioneerin henkeä uhkasivat taistelukentällä sekä vihollisen aseet että omat räjähteet. Panssarimiinan räjähdyksessä näkönsä menettäneen taistelupioneerin sota jatkuu yhä.

Talvista Leipäsuota

PIONEERIKOMPPANIA oli monivaiheisten ja sitkeiden puolustustaistelujen jälkeen talvisodan helmikuussa päätynyt Peron kylän liepeille ansaittuun lepoon. I Joukkue pääsi peräti parakkimajoitukseen, joka oli ahdas, mutta kuitenkin lämmin, joten lepo muodostui tehokkaaksi ja erinomaisen miellyttäväksi.

Jo toisena lepopäivänä alkoi majoitusalueella kuitenkin miehestä mieheen kiertää järkyttävä huhu:

— Mannerheim-linja on murtunut Summassa...

Kaikille oli selvää, että jos näin on todella käynyt, lepo ei jatku pitkään. Arvaus osui oikeaan: jo seuraavan aamuyön tunneilla ilmestyi joukkueenjohtaja vänrikki *Horkka* miestensä majoitustupaan ja herätti porukkansa:

— Nyt pojat lähdetään!

Vänrikki oli hyvä ja innokas haitarinsoittaja. Odotellessaan miesten joutumista hän otti haitarin ja totesi:

— Vielä viimeinen valssi...

Haitarista lähti "Kaunis on luoksesi kaipuu".

Keräillessään kamppeitaan pojat kuuntelivat haikeina musiikkiesitystä, joka jäi viimeiseksi muistoksi Perolta.

Aamuyön tunteina lähdettiin — tietämättä minne. Ripeän marssin jälkeen I Joukkue saavutti Leipäsuon aseman helmikuun 16. päivän aamulla.

Panssarimiinaa asennetaan talviseen tiehen

LEIPÄSUOLLA MIINOITETAAN

Vihollisen hyökkäys täällä oli laantumassa. Kuudesta panssarivaunusta kaksi oli ammuttu toimintakyvyttömäksi ja neljä vetäytynyt takaisin lähtöasemiinsa. Tykistötuli oli kuitenkin edelleen kiivasta ja vihollisen konetuliaseetkin lauloivat.

Kaikkialla näkyi taistelun jälkiä: kaatuneita vihollisia, silpoutuneita hevosia, rikkoutuneita ajoneuvoja ja palavia taloja. Paikalla oli myös pelokkaan ja epäluuloisen näköinen vihollisvanki, kuulemma aliluutnantti.

Mies todettiin haavoittuneeksi ja kidutuksen sijasta pojat lähtivät vetämään häntä ahkiossa JSp:lle.

— Alikersantti Rantalahti ottaa ryhmänsä ja menee miinoittamaan tämän tien hv-miinoilla noin 100 metriä eteenpäin jalkaväen asemista! käski vänrikki Horkka.

Selvähän tämä.

Miinavarastolla Rantalahti käski kunkin ryhmänsä miehen ottaa yhden miinan ja hakun. Lisäksi hän itse otti mukaansa pari kirvestä.

Jalkaväen asemien korkeudella Rantalahti pysäytti ryhmänsä tarkastellakseen tilannetta. Vihollisen konekivääri pyyhki kiivaasti tien seutua ja kranaatitkin räjähtelivät tiheänlaisesti. Lisäksi edessä olevassa metsikössä oli kymmenittäin hyökkäysvaunuja, joita vihollinen tuskin yrittikään salata. Tällä hetkellä ne eivät ampuneet, mutta aina semmoinenkin mahdollisuus oli olemassa.

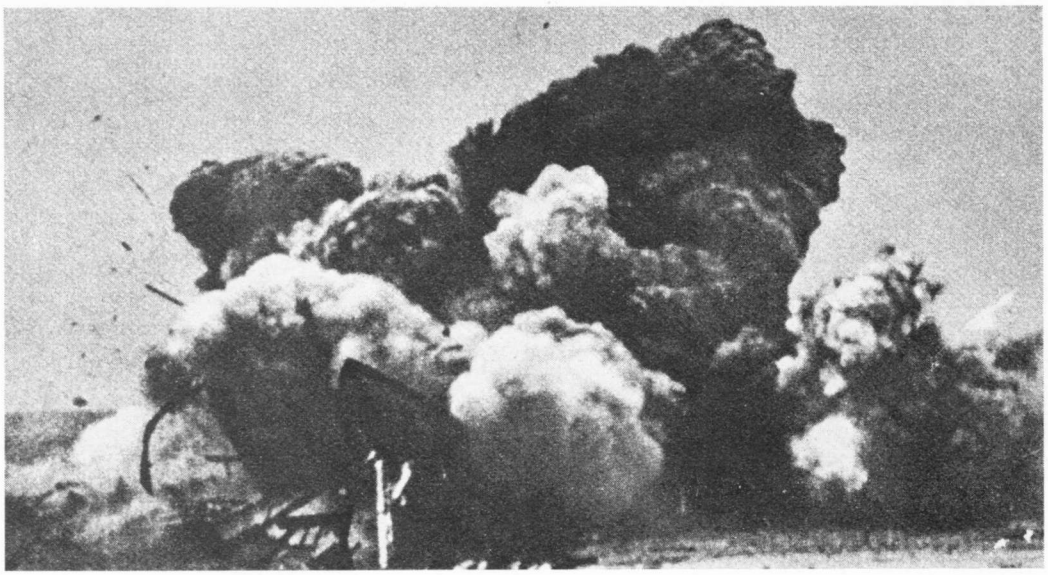

Voimakkaan räjähdyksen vaikutukset voivat olla yllättäviä

Asemien eteen meno ei siis ollut ihan itsestään selvä asia. Alikersantti Rantalahti pyrki löytämään sopivan etenemistavan, joka parhaiten johtaisi miinoituksen onnistumiseen.

Maantien vieressä kyyristeli jalkaväen luutnantti eräässä montussa ja esitti arvosteluja pioneerien toiminnasta.

HIKI PINNASSA PAKKASESSA

Siinä yhden ja toisen sisu kuohahti! Mitään sanomatta alikersantti Rantalahti lähti etenemään asemien eteen ja käski mennessään:

— Kymmenen metrin etäisyyksillä — kontaten seuratkaa!

Korkea lumivalli antoi lähes täydellisen näkösuojan ja käsiaseiden tulta vastaan jonkinmoisen tulisuojankin.

Tien pinnassa oleva jääkerros oli melko ohut, joten miinojen kuopat oli pääosiltaan hakattava routiintuneeseen maahan. Se oli varsin työlästä. Poikien sydämet pamppailivat sekä työstä että tilanteen aiheuttamasta jännityksestä.

Ryhmä sai tehtävänsä onnellisesti loppuun suoritetuksi. Hikisinä pojat palasivat, vaikka olikin hirmupakkanen.

Pioneerikomppania oli alistettu prikaatille, jonka piti vetäytyä asemista seuraavana yönä. Pioneerien I Joukkueen piti suorittaa vielä joitakin miinoituksia ja sen jälkeen vetäytyä viimeisenä Leipäsuon aseman seuduilta.

Aikaa tähän oli kuitenkin vielä runsaasti. Odotellessa poltettiin alueella olevat rakennukset ja räjäytettiin joitakin aseman läheisessä metsikössä olevia korsuja.

Hävitystyöt saatiin loppuun suoritetuksi puoliyöhön mennessä. Prikaatin miehiä alkoi tulla asemien läpi pieninä ryhminä. Vänrikki Horkka viimeisteli miinoitussuunnitelmiaan.

Vaikein kohde olisi asemien tasalla miinoitettava maantie. Vihollinen tulisi tietenkin vetäytyvien perässä ja jatkaisi matkaa huomatessaan asemat tyhjiksi eikä miinoitusta toisaalta voinut suorittaa ennen kuin kaikki omat olisivat edestä pois.

VAARALLISIMPAAN PAIKKAAN

Tähän vaarallisimpaan tehtävään vänrikki kyseli vapaaehtoisia, joita ilmestyi 10 miestä. Rantalahti määrättiin ryhmän johtajaksi. Joukkueen muut miehet suunnattiin muihin miinoitustehtäviin.

Käskyn mukaan asemien piti olla tyhjät kello 01.00.

Heti puolenyön jälkeen

Rantalahti miehineen lähti eteen. Miehet etenivät kontaten tien sivuja. Vihollisen konetuliaseiden toiminta oli vilkasta.

Heti miinoitusalueelle päästyään miehet alkoivat vatsallaan maaten varovasti kaivaa miinakuoppia — kaiken piti olla valmiina kello 01.00. Työ oli hidasta, mutta saatiin kuitenkin valmiiksi määräaikaan.

Odotettiin. Kylmä alkoi hätistellä hikisiä miehiä.

Kello tuli 1 ja oli jo kymmenen minuuttia yli, mutta jalkaväen ilmoituksen mukaan asemissa oli vielä yksi konekivääri, jonka piti vetäytyä valmistellun miinoituksen läpi.

Tilanne alkoi käydä vaikeaksi. Rantalahti oli jo kaiken uhallakin antamaisillaan miinoituskäskyn, kun kaivattu konekivääri vihdoin saapui.

Sitten valmistauduttiin lyömään miinaa tiehen.

TUHON HETKI

Vänrikki Horkkakin ilmestyi paikalle miinaa kantaen.

— Oikein, Rantalahti! hän lausahti nähtyään ryhmän.

Ne jäivät hänen viimeisiksi sanoikseen.

Koko maailma tuntui räjähtävän!

Miinat olivat olleet vielä melko lähekkäin ja paikalle iskenyt kranaatti ilmeisesti räjäytti kaikki valmiiksi nallitetut miinat.

Rantalahti menetti housunsa ja saappaansa nahkaa myöten — vain kaulukset jäivät! Samalla hän huomasi menettäneensä näkönsä ja liikuntakykynsä. Kaikkialla kehossa oli kranaattien ja miinojen sirpaleita aiheuttaen vihlovaa kipua. Tajunta kuitenkin säilyi koko ajan ja hetken kuluttua mies huomasi voivansa hiukan liikuttaa oikeaa kättään.

Jälkeenpäin kävi ilmi, että vänrikki Horkka sekä alikersantit *Kleemola* ja *Paavela* menettivät henkensä heti ja kaikki muut ryhmästä haavoittuivat.

Täysin sokeana Rantalahti hapuili kivääriään. Hänen käteensä osui jonkun irronnut pää...

Alikersantti *Pekka Hyvärinen* oli kauempaa seurannut miinoitusryhmän toimintaa. Hän oli nyt ensimmäisenä paikalla auttamassa. Havaittuaan Rantalahden makaavan alaruumis paljaana pakkasessa jäisellä tiellä katsoi hän tämän olevan pikaisimman avun tarpeessa.

USKOMATON PELASTUS

Todettuaan Rantalahden elävän hän riisui manttelin päältään, levitti sen tielle, kieräytti haavoittuneen sen päälle ja alkoi hihoista vetäen kontaten raahata miestä suojaan ja hoitoon. Vihollinen tulitti edelleen eikä ollut vara kohottautua.

Jalkaväen irtautuminen oli tapahtunut pimeässä vihollisen huomaamatta. Valmistellen hyökkäystä se syyti nyt summittaista tulta tyhjiin asemiin.

Asemien takana oli vielä hevonen, jolla haavoittuneita kiidätettiin taaksepäin. Rantalahti pääsi Kämärän seuduilla olevalle JSp:lle ja sai ensiavun. Varsinainen hoito alkoi Imatralla olevassa sairaalassa, jossa hänen kehostaan poistettiin yli 30 sirpaletta. Myöhemmin ilmeni, että niitä jäikin vielä — liian kanssa.

Silmälääkäri löytyi Jyväskylästä Sotasairaala 30:stä. Leikkauksesta huolimatta Rantalahti oli kymmenisen viikkoa umpisokea. Oikean silmän paikalle oli jo tässä vaiheessa asennettu proteesi.

Lopulta alkoi vasempaan silmään tulla aavistuksen verran näköä. Se antoi toivoa. Viiden silmäleikkauksen jälkeen Rantalahti näkee nyt erityisen voimakkailla laseilla sen verran, että voi liikkua ilman taluttajaa.

Vasemmassa polvessa tuntui aika-ajoin ankaraa kipua. Se kuvattiin syksyllä 1975 Seinäjoen sairaalassa ja polven sisältä, aivan polvilumpion vierestä, löytyi hiukan käyristynyt 2,5 tuuman rautanaula! Leikkaus olisi ollut tuloksiltaan liian epävarma ja naula jätettiin paikoilleen.

Eeli Rantalahden, maanviljelijän ja 100 prosentin invalidin, etulinjan pioneerin, sota jatkuu yhä. □

Neuvostovakoilun mittava ja merkityksellinen historiateos, joka ensi kerran tuo julkisuuteen tietoa monista jännittävistä ja salaperäisistä näytelmistä vuosikymmenien takaa aina nykypäiviin saakka.

Teos on sidottu, kovakantinen, 304 suurikokoista sivua.

(Vapaussarja n:o 7)

Teoksen mielenkiintoisia aiheita ovat mm.:

Opritsinasta Ohranaan • Pohjolan sekava vyyhti • Suomen punakaarti Ruotsissa • Läskikapina ja Jahvetti Moilanen • Punaupseerit ja etapit • Sotilaslinja • Suuri vakoilujuttu • Eversti Ginken ja emigrantit • Naisvakoilijoita • Vakoilua Lapissa • Lähetystön salaisuudet • "Rauhan ja ystävyyden seura" • Salaista sotaa • Lapuan patruunatehtaan johtajan murha • Petsamon vakoilujuttu jne...

Kustannuspiste Oy • Pohj. Rautatienkatu 15 A, Hki 10. • P. 90-407465

TILAUSKORTTI

KYLLÄ! Lähettäkää minulle postiennakolla hintaan 67 mk Veijo Varjon teos **MIEHET PIMEÄSTÄ** - neuvostovakoilu Suomessa. Mikäli en ole tyytyväinen teokseen, niin minulla on 8 päivän palautusoikeus.

Kustantaja maksaa teoksen postitus- ja lähetyskulut.

Nimi _____

Lähiosoite _____

Postitoimipaikka -ja numero _____

Allekirjoitus _____

□ Lähettäkää minulle lisäksi **ilmaiseksi** ja **sitoumuksetta** Kustannuspisteen **Vapaussarja** 1-10 esitemateriaalia (rasti ruutuun - kiitos!)

Vastauslähetys
Hki 25/Lupa 537

KUSTANNUSPISTE
Tilaajapalvelu
PL 166
00003 HELSINKI 300

kirje

Kustannuspiste maksaa postimaksun

EINAR PALMUNEN

Lääkintähenkilöstö piti kunnia-asianaan tehdä kaiken mahdollisen loppuun nääntyneiden haavoittuneiden hyväksi, kun heidät vihdoin pimeän turvin saatiin pois etulinjasta.

Oma lepo ei tullut mieleen ja ruokakin unohtui helmikuun kuumina päivinä.

Talvisodan JSp:llä

Ensiapua annetaan sopivan taisteluvaiheen aikana talossa

SA-kuva

TAMPEREEN RYKMENTISTÄ muodostettu suojajoukkopataljoona, III/2.Prikaati, oli ottanut rintamavastuun Muolaassa 23.1.40. Sitä komensi jääkärimajuri *Toivo Kolehmainen,* jo ikämies. Komentopaikalla toimi myös kolme nuorta kadettiupseeria, luutnantteja silloin kaikki: adjutantti *Antero Aakkula,* huoltoupseeri *Uuno Hietala* ja — ajoittain — *Väinö Pekkinen,* 3.KKK:n päällikkö.

Pataljoona puolusti Lepän alalohkoa, jonka oikealla puolella oli Lähteen lohko. Etulinjassa olivat oikealta alkaen luutnantti *Hannes Karttusen* 9.K, luutnantti *Veli P. Ailion* 8.K ja luutnantti *Lalli Karhulan* 7.K, jonka vasemmalla puolella oli I Pataljoona. Prikaatin II Pataljoona oli reservinä.

I ja III Pataljoonan yhteinen Joukkosidontapaikka oli 7.Komppanian takana Henteenojan varrella. Korsu oli tarkoitukseen erinomainen, joskin hieman ahdas kahden pataljoonan JSp:ksi. Onneksi tässä vaiheessa toiminta jäi I P:n lohkolla hiljaiseksi, joten ruuhka ei sittenkään muodostunut ylivoimaiseksi.

Jääkärimajuri Toivo Kalervo Kolehmainen toimi Tampereen Rykmentistä muodostetun III/2.Prikaatin komentajana

I P:n lääkärinä toimi lääkintäluutnantti *Osmo Sariola* ja III P:n lääkärinä lääkintäkapteeni *Arvo Pyykönen,* joka oli komennuksella parissakin takaportaan hoitolaitoksessa ajan 4.—17.2. Tilalle oli saatu kaksi lääketieteen kandidaattia, *J. Rosenberg* ja *K. Jussila.*

KOVA HELMIKUU

Erityisen ankarana oli vihollisen painostus alkanut tuntua helmikuun 11. päivänä. Toiminta liittyi Summan hyökkäykseen. Erityisesti Taasionlammilla rynnisti vihollinen jatkuvasti päivästä toiseen ja öilläkin.

Tukikohta K 3 vaihtoi omistajaa useita kertoja. Tappiot olivat sen mukaisia. Omia ja vihollisen kaatuneita alkoi olla ampumahaudoissa kasapäissä. Tukikohdan päällikkö, vänrikki *Jaakko Savinen* joutui jo hävittämään majoituskorsun, vaikka maasto vielä sen jälkeen vaihtoi omistajaa useita kertoja. Tilanne ei muualla ollut juuri helpompi, ainakaan tappioluvuista päätellen.

Unen puute haittasi eniten, miehet tahtoivat nukkua seisaalleen. Se turrutti ajatukset, toiminta muodostui koneelliseksi — siinä vaan oltiin unohtaen kylmän ja nälänkin. Vartiovuorot muodostuivat pitkiksi, vaikka pakkasta oli koko ajan 20—30 asteen vaiheilla ja ylikin.

Ruuan saanti oli ajoittaista, hevosmiehetkin olivat suorittamassa etulinjapalvelua. Tykkituli oli yhtämittaista jauhamista, lentokoneet jyrräsivät sekä etulinjassa että yhdysteiden yllä.

Jaska Savinen, myöhemmin Savilahti, talvisodan vänrikki ja jatkosodan kapteeni

Yöllä vihollisen toiminta jäi sentään vähäisemmäksi, että jotain voitiin itsekin tehdä. Muonaa ja ammuksia tuotiin etulinjan miehelle, haavoittuneet saatiin pois pesäkkeistä ja

majoituskorsuista. Potilaat joutuivat odottamaan kuljetusta useita tuntejakin, koska päiväkuljetus saattoi merkitä lisää tappioita.

7.K:n lääkintäaliupseereina toimivat alikersantit *A. Porila* ja *E. Seitovaara*, 8.K:ssa *E. Kenttä* ja *Uusi-Rantala* sekä 9.K:ssa *U. Lietsala*.

JSp:llä vanhimpana aliupseerina toimi tämän kirjoittaja apunaan alikersantti *K. Alkula*. 3.KKK:N lääkintäryhmä, alikersantti *O. Mattila* ja *E. Melto*, toimivat samoin JSp:lla, mutta muodostivat samalla reservin tappioiden varalta. Yksi lääkintämies olikin jo kaatunut ja kolme haavoittunut.

Kiihtynyt vihollisen toiminta havaittiin heti 11.2. alkaen haavoittuneiden yhtämittaisena ruuhkana JSp:lla. Vielä aamuhämärissä saapuivat ensimmäiset kuormat. Päivällä oli hiljaisempaa, mutta illasta alkaen ajoi kuorma toisensa jälkeen korsun eteen. Pesäkkeet ja majoituskorsut oli saatava vapaaksi haavoittuneista ennen uusien tuloa.

Vuorokauden aikana hoidettiin 33 haavoittunutta. Kaatuneiden luku oli 13, mutta niistä monet olivat kuolleita jo tuotaessa, joten käsittelyyn ei kulunut aikaa. Heistä huolehti pataljoonan pastori *Mauri Noro*, joka myös oli majoittuneena JSp:n korsussa.

Yhtäläisenä jatkui toiminta 12.2. Haavoittuneita kertyi päivän ja iltayön kuluessa 24, kaatuneita oli 9.

Tällöin oli jo alettu kuljettaa 9.K:n haavoittuneita suoraan reservissä olevan II P:n JSp:lle, koska matka oli sama, mutta eteenpäinkuljetusmahdollisuudet paljon paremmat. Ilmavaara oli lisäksi huomattavasti vähäisempää kuin lähempänä etulinjaa.

Huoltoupseerikin tarkkaili potilaiden kuljetusta. Hietala soittikin JSp:lle:

— Kuinka siellä selvitään?

— Ei sota ole meistä kiinni! vastasi puhelimeen lääkintäaliupseeri.

LÄÄKINTÄÄ ILMAN LEPOA

Toiminta oli yhtämittaista JSp:lläkin. Lepohetkeä ei juuri tunnettu, ehkä tunnin lepo voitiin vuorotellen järjestää.

Syynä oli useinkin tilan puute: kaikki paikat olivat täynnä haavoittuneita, paarit toisensa vieressä, laverit täynnä ja vielä istumassa lattialla seinään nojaten. Keskellä korsua oli katossa Petromax-lamppu ja sen alla laveri haavoittuneiden käsittelyä varten.

Ensimmäiseksi haavoittuneet saivat kuumaa mehua, jota oli riittävästi. Kuumaa vettä oli jatkuvasti hellalla kattilassa, johon muuten sai ammentaa kirkasta vettä suoraan hellan vieressä olevasta luonnonlähteestä. Korsu oli siis ihanteellinen siinäkin suhteessa. Kuuma juoma oli tarpeellista lämmön palauttamiseksi ja nestehukan tasaamiseksi. Monet olivat vuotaneet verta runsaasti jo haavoittumispaikallaan.

Haavoittuneiden käsittely ei tietenkään voinut olla kovin perusteellista — se oli itse asiassa ensiapua tai sen täydennystä. Vain perin harvoin jouduttiin turvautumaan esimerkiksi amputatioon. Vanhat siteet poistettiin, haava puhdistettiin näkyvästä liasta ja näkyvistä vieraista aineksista, paksu harsotuppo ja side päälle, usein myös lasta, koska se suojasi haavoittunutta kohtaa enemmiltä vaurioilta. Morfiinia saivat kaikki vähänkin vaikeahkot tapaukset ja tetanusseerumia jäykkäkouristusta vastaan kaikki haavoittuneet.

Tänä aikana oli myös potilaan henkilötiedot saatu kirjoihin. Jos potilas oli tajuton, otettiin ainakin tuntolevyn numero kirjoihin. Tällöin potilas oli usein jo unessa — lämpö ja tunto siitä, että hoidossa ollaan, vaikuttivat herpauttavasti. Monet eivät enää itse haavan käsittelystä tietäneet mitään, kuorsasivat vain täydessä unessa loppuun väsyneinä. Joskus tosin ei mies enää herännytkään, vaan oli antanut kaikkensa.

Joukkosidontapaikka työskentelee teltassa

PUOLUSTUS HORJUU

Jonkinlaista tilanteen rauhoittumista oli havaittavissa 13.2. Kaatuneiden luku oli enää kaksi ja haavoittuneita kertyi 14.

Miehet tosin linjassakin alkoivat huveta. Prikaatilla ei enää ollut reservejä käytännöllisesti katsottuna ollenkaan. Ne olivat jo täydentämässä aukkoja III P:n lohkolla, erityisesti 9.K:n kohdalla.

Luutnantti Karttunen aikoi vallata tukikohta K 3:n takaisin hyvin suunnitellulla vastaiskulla. Siihenkään ei riittänyt voimia. Heittimen ammukset eivät lisäksi toimineet, joten tulivalmistelu jäi lähes olemattomaksi.

Tehtävään käytettävät juuri saapuneet täydennysmiehet olivat tehtävään sopimattomia. Häthätää jonkinlaisen koulutuksen saanut vanha nostomies ei totisesti ole paras mahdollinen vastaiskun suorittaja samalla hetkellä kun hän sapuu tähän noidankattilaan. Prikaatin komentaja olikin jo pyytänyt vaihtoa kahdelle pataljoonalle, mutta 1.DE ei siihen vielä silloin suostunut.

Vihollinen tuntui siirtävän panssarivaunujaan rautatien taakse Lähteen lohkoa kohden. Tämä vaikutti rauhoittavasti myös sen jalkaväkeen ja siis koko toimintaan. Muodostui hieman hengähdysaikaa meillekin.

JSp:lläkin oli aikaa tarkastella varastoja uuden rynnäkön varalta. Sideainekulutus oli ollut huomattava, oli myös pidettävä reserviä etulinjan lääkintämiesten tarpeeksi.

Olen jo maininnut kuinka erinomainen meidän korsumme oli tarkoitukseen. Se oli lisäksi tehty juuri aivan oikeaan paikkaan. Jos se olisi ollut muutaman metrin jossakin muussa suunnassa, olisi ollut seurauksena täysosuma.

Vihollinen oli ottanut erittäin epämiellyttävän tavan kokeilla kohdallamme yli lentävän pommituslentueen pudotuslaitteita — ja kunnossa ne olivat! Lähes päivittäin lensi siitä yli 9 koneen muodostelma ja aina klo 14. Jälki oli sen mukaista ulkona, kuoppa kuopan vieressä. Meillä olikin tullut tavaksi lähettää näinä aikoina vuorotellen mies noutamaan postia komentopaikalta. Siihen löytyi aina vapaaehtoisia. Pitihän meistä jäädä edes yksi malliksi, sillä tottahan pommikuorman on kerran osuttava kohdallekin.

Kerran tällaisen ryöpyn jälkeen ajoi huollosta "soppatykki" pihaan. Huoltoaliupseeri oli seurannut pommitusta ja samalla hän muisti, ettei JSp:ltä ole viikkoon kukaan hakenut ruokaa.

Olisivatkohan ne jo kaikki kuolleet?

Vasta silloin muistettiin, ettei ole todellakaan ruoka tullut mieleen. Olimme itsekin nauttineet karpalomehua, teetä ja automiesten tuomaa Marshanin makkaraa. Sitä sai vielä silloin Viipurista, jossa automiehet usein kävivät.

Illalla 14.2. tarkasteli lääkintäaliupseeri ympäristöä, laski pommikuoppia, tarkasteli naamiointia, poikkesi hevostalliin. Ne olivat maan päälle rakennettuja, mutta kuin ihmeen kautta säilyivät niissä JSp:n hevoset vahingoittumatta, vaikka lähellä oli suuria pommikuoppia. Mutta pelätä eläimet osasivat: pakkasta oli ulkona yli 20 astetta ja kuitenkin hevoset olivat hiessä, vaikka eivät paljoa ajossa olleetkaan.

Tallipolun varressa oli "hiljaisten miesten" väliaikainen kokoamispaikka. Pino kasvoi huolestuttavasti. Tuli mieleen, ettei tällaista menoa voi kauan kestää ennen kuin pataljoona on kokonaan täällä. Tämän päivän osalta oli rivi tosin lisääntynyt vain neljällä. Haavoittuneita kertyi tämän päivän lukemiin 9.

SUMMA MURTUU

Tilanne oli kuitenkin Lähteen lohkolla kehittynyt vihollisen läpimurroksi tai ainakin se eteni selvästi meidänkin havaintojemme mukaan. Taistelun melske kuului jo pataljoonan huollon tasalta, siis takaviistoon oikealta.

15.2. oli 1.DE antanut käskyn 2.Pr:n joukkojen siirrosta taaksepäin. JSp sai esikäskyn jo 15.2. päivällä: se irtautuu seuraavan yön aikana ja siirtyy Kämärälle Patjan maastoon ollakseen 16.2. aamulla valmiina vastaanottamaan haavoittuneita.

Potilaat koetettiinkin saada pikaisesti kuljetuskuntoon ja taakse, 13 niitä kertyi päivän kuluessa. Kaatuneita oli 3, mm. vänrikki *O. Tuominen* Hämeenkyröstä.

Saimmekin asiat selviksi ennen puolta yötä, jolloin alettiin kuormata JSp:n välineitä. Myös I P:n lääkintähenkilöstö poistui, koska I ja II P huolehtivat seuraavan eli Kattilanojan linjan miehityksestä. Siellä oli jo valmiina Osasto *Bergin* X Pataljoona kapteeni *Kanteleen* komennossa.

Kaikessa rauhassa sai JSp:n kolonna suorittaa siirtonsa. Sivuutimme taas ns. Muolaan säästömetsän, joka sekin oli pahoin kärsinyt, mutta oli vieläkin hyvä näkösuoja lentäjiä vastaan.

Seuraava JSp:n korsu oli perin hataratekoinen riukukattoineen. Aamulla 16.2. oli siellä taas kaikki valmiina, vieläpä oli saatu muutaman tunnin unikin.

Pataljoonan irtautuminen tiedotettiin yksiköille vasta aamupäivällä 16.2. Eräisiin tukikohtiin saatiin sana viestikoiran avulla, yhteydet olivat poikki pataljoonan komentopaikkaan.

Kello 15.30 olivat kaikki saaneet tiedon irtautumisesta, jonka oli määrä tapahtua kello 19.30.

Irtautuminen onnistui hyvin venäläisten sitä huomaamatta. Matkalla sai kuitenkin tykkitulessa surmansa krh-osaston ajomies *B. Viljanen*. Kaikkiaan haavoittui 16.2. 11 miestä sekä kaatui 5, mm. 8.K:n lääkintäaliupseeri E. Uusi-Rantala.

Illan 16.2. kuluessa saapuivat väsyneet yksiköt Patjan maastoon, jossa oli telttamajoitus. Mukana saapui myös se pieni lääkintäryhmä, joka oli jätetty taakse mahdollisten tappioiden varalta irtautumisen aikana. Viivytysryhmätkin saapuivat vähitellen ansaittuun lepoon tappioitta.

Linjat Lepän alalohkolla oli luovutettu. Pitkäksi ei lepo jäänyt nytkään, sillä jo illalla 18.2. oli pataljoonan otettava jälleen rintamavastuu Kattilanojan linjalla, josta osasto Bergin X Pataljoona siirtyi muualle. □

III/2.Prikaatin esikunta Näätälässä 13. 3. 40. Edessä komentaja luutnantti Hannes Karttunen

ERKKI INNOLA

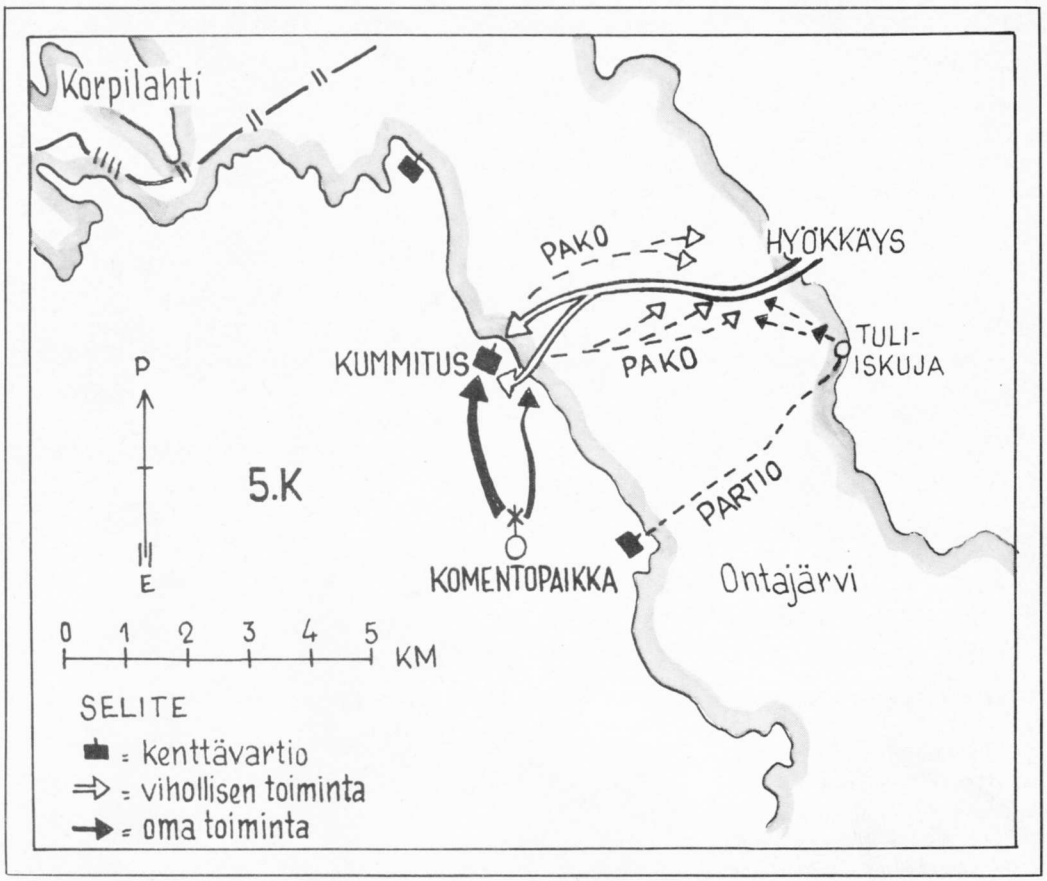

Puna-armeijan vuosipäivän vietto Ontajärvellä 23. 2. 1942

ONTAJÄRVELLÄ KUMMITTELI

***Raappanan* 14.Divisioonaan kuuluva JR 10:n II Pataljoona oli sotavuonna 1941 hyökännyt erillisessä korpisuunnassa 400 kilometrin taipaleen ja päätynyt erämaapuolustukseen Ontajärvelle. Täällä muodostettiin pataljoonan komentajan majuri *Väinö Partisen* johdolla Osasto P, johon kuuluivat II/JR 10, majuri *Toivo Hannilan* Kevyt Osasto 2, kapteeni *Renvallin* Erillinen Polkupyöräkomppania ja luutnantti *Farinin* Erillinen Panssarintorjuntakomppania. Pääosa porukasta oli karaistuneita pohjoiskarjalaisia metsien miehiä.**

ONTAJÄRVI oli kolmisenkymmentä kilometriä pitkä ja viitisen kilometriä leveä. Erästä sen rantatukikohtaa puolusti kymmenen miehensä kanssa jämerä vänrikki *Pentti Multanen*. Tukikohdan nimi oli Kummitus.

Koko komppania oli hajotettu rannalle kenttävartioiksi, joiden väli oli viitisen kilometriä. Komentopaikka oli "sisämaassa" 3—4 kilometrin päässä rantaviivasta. Joukkueen vahvuinen reservi oli komentopaikan lähellä. Kirjoittaja toimi vakinaisen päällikön lomasijaisena.

Seutu oli eräs Euroopan laajimpia korpimaita, kuuluisan Pieningän salon itäreunaa. Herkkätuntoinen TK-mies *Olavi Paavolainen* kävi siellä 23.2.1942 ja kertoo Synkkä yksinpuhelu -kirjassaan näin:

Näkymä Ontajärvelle tukikohta Kummituksen alueelta

Kummituksen kämppä, jota vänrikki Pentti Multanen sisukkaasti puolusti Puna-armeijan vuosipäivänä 23. 2. 42

"Rukajärven suunnan miehet tunnetaan hieman omituisina. He ovat varustautuneet mihin yllätykseen tahansa, heitä ei mikään järkytä. Paras rintamakuulumiseni on se, kuinka majuri P (Partinen) sai ilmoituksen 300 vihollisen maihinnoususta Ontajärvellä ja antoi käskyn: 'Hyvä Innola, pane ryssä mottiin ja lähetä minulle pari metsoa ja hirvenlihaa!'"

JUHLAN KUNNIAKSI

Elettiin päivänmäärää 22.2.1942. Propagandaämyri kuulutti päätien suunnalla, että seuraava päivä on Puna-armeijan vuosipäivä, minkä valkobandiitit ja fašistit tulevat tuntemaan nahoissaan.

Meitä Rukajärven eteläpuoleisia ontajärveläisiä, niitä "omituisia" sotureita, eivät uhkailut pelottaneet. Oletimme vainolaisen röyhivän vuosipäivänään päätien suunnalla, jossa ovat kuuluisa Majewskin porukka, Magnussonin ja Karhus-Jopen verenkarvaiset ilmalaivat ja vaikka mitä.

Mutta olettamiimme piirustuksiin tuli pieni yllätys. Odottamatta.

Vuosipäivän aamuna 23. päivänä helmikuuta 1942 klo 05.30 aamuisessa pimeänhämärässä ilmoitti puhelimitse vänrikki Pentti Multanen Kummituksesta komppanian komentopaikalle, että edessä jäällä on pikku puna-armeijalaispartio, jonka kanssa on lievää tulitusta. Multanen lupasi "siilata" asian tuota pikaa järjestykseen.

Mutta asiapa ei siilautunutkaan niin helposti! Kohta tuli uusi soitto, että Kummitukseen pyrki itäisiä vieraita — tällä kertaa "paljon".

Siinä vaiheessa lähti liikkeelle se Olavi Paavolaisen kertoma "sotatoimikäsky".

Puna-armeijalla oli — kuten myöhemmin ilmeni — noin 300 miehen siperialaispataljoona, jonka komentajana oli — ellei muistini petä — sankarikuoleman saanut kapteeni *Tontuseff*. Hänen suunnitelmansa oli hyökätä päävoimin eli noin 200:lla miehellä rintamasta Kummitukseen aamuhämärän turvin. Noin 100 miehen osaston tuli rantautua 400 m pääjoukosta etelään ja saartaa Kummitus. Eipä moinen Multanen enää tämän jälkeen kummittelisi lähettämällä vastarannalle ilkeitä partioitaan!

Multanen piti kymmenellä miehellään ihmeen hyvin puoliaan. Oli tosin huomattava pimeän kahjakan hyökkääjää rasittava vaikutus. Huopatossuhiihto ei sujunut kovin nopeasti.

Komppanian päällikkö pani koko kääpiöreservinsä liikkeelle painellen pääosin suoraan Kummitukseen. Ryhmän vahvuisen porukan tuli kiertää eteläistä latua ja turvata reservin oikea sivusta.

Kummituksen niemi taistelun jälkeen

Osasto Partisen miehiä Ontajärven maisemissa

OSAT VAIHTUVAT

Ja nyt astui Kohtalo leikkiin mukaan. Tämä kiertävä ryhmä ajoi "pahki" vihollispataljoonan kiertävään osaan ja pysäytti sen tulella. Kummitukseen hyökkäävän vihollispataljoonan komentaja kaatui ja koko vihollisosastoon pesiytyi pakokauhu. Se lähti kiireen vilkkaa tulosuuntaansa yli Ontajärven omalle puolelleen.

Sinnekin oli järjestetty pieni "vuosipäiväjuhlayllätys". Komppania oli lähettänyt naapurikenttävartiosta viisimiehisen ryhmän Ontajärven vastarannalle jo taistelun alkuvaiheessa — noin vain varmuuden vuoksi. Kyseessä oli kenraali Pajari-vainajan "sormenpäätuntuma-toimenpide".

Suurempaan riskiin ei ollut mahdollisuuksia. Tämäkin osasto aiheutti tuntuvia tappioita viholliselle.

Vihollispataljoonan täydellinen epäonnistuminen johtui suurelta osalta johtajan kaatumisesta ja tietojen puutteesta meikäläisistä. Hyökkäys kaukana omilta linjoilta pienen suomalaisen kenttävartion kimppuun ei sekään ollut luonteeltaan kovinkaan hyökkäyshenkeä nostattava. Pikku haittana oli huopatossu-suksiyhdistelmä, joka teki liikkeen hitaaksi.

KUMMITTELU LOPPUI

Puna-armeijan vuosipäivä Ontajärven Kummituksessa vaati veristä jälkeä. Laskettiin 56 venäläistä vainajaa ja pakoporukan hänniltä napattiin vielä 12 vankia, joista yksi oli pahasti haavoittunut. Omat tappiot olivat vain yksi haavoittunut.

Syy siihen, miksi ei noin kolmellakymmenellä miehellä voitu tuhota koko siperialaisosastoa, ei ollut niinkään halun puutteessa kuin siinä, että tuohon 10-kertaiseen ylivoimaan ei päästy yllättäen käsiksi. Jos lasketaan, että hyökkääjä vei mukanaan 30—40 haavoittunutta, menetti se joka tapauksessa noin kolmanneksen miehistään. Tärkeämpää kuin miesmenetykset oli kuitenkin se, että kammo hyökätä suomalaisiin kenttävartioihin sai vahvistusta, niin rohkeita sotureita kuin venäläiset olivatkin.

Se vuosipäivä jäi varmasti yrityksessä mukana olleiden punasotureiden mieleen.

Kummittelu harveni. □

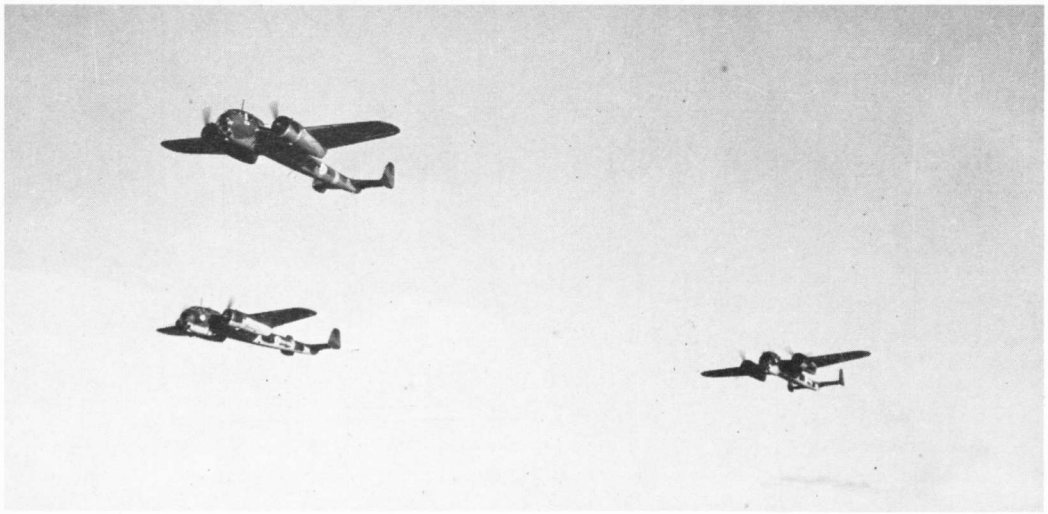

SA-kuva

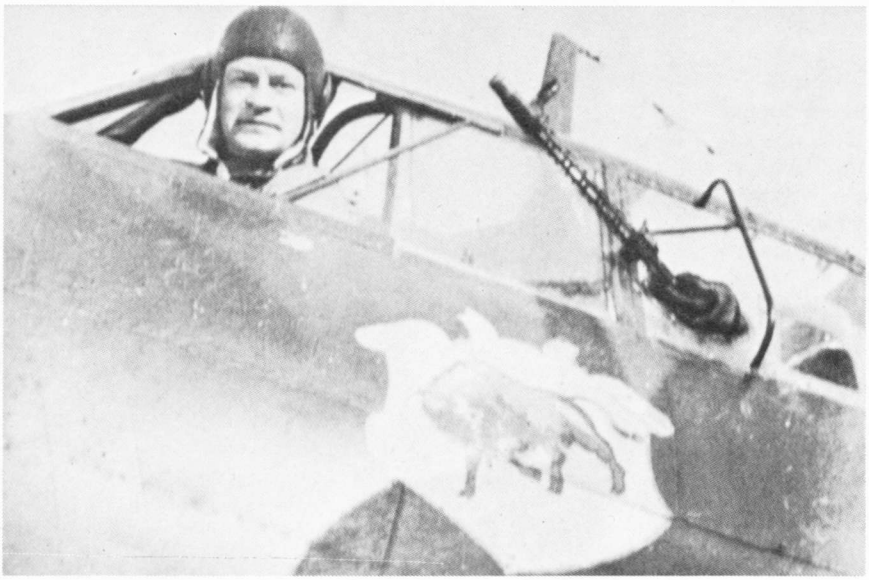

Kapteeni Erkki Olavi Uotinen, Lentolaivue 46:n 3.Lentueen päällikkö, myöhemmin everstiluutnantti

AARNE MEHTO

SURMANLOUKKU

● Huonossa säässä suoritetut öiset pommitusretket panivat koneiden miehistöt lujille. Hyvästä taidosta huolimatta ei tappioita voitu välttää.

● Päällikkö tunsi vastuunsa: vaikeasti haavoittuneenakin hän näki velvoittavaksi tehtäväkseen aseveljien auttamisen.

KOKO PÄIVÄN 19. 2. 1943 oli vallinnut epävakainen sää. Suunniteltua pommituslennolle lähtöä jouduttiin siirtämään useita kertoja.

Lentokenttä oli parin kilometrin päässä majapaikastamme, josta lentäjät varusteineen kuljetettiin autoilla kentälle ja sieltä pois. Olimme mainittuna päivänä palanneet jo kolme kertaa koneiden luota maja-

paikkaamme, koska sääennusteet olivat kovin epävarmat.

Sitten saimme neljännen kerran määräyksen lähteä lentokentälle.

Luullakseni nyt ensimmäisen kerran rukoilin ennen lennolle lähtöä. Taistelulennoilla en yleensä pelännyt, vaan pidin sitä kiintoisana urheiluna. Käsitykseni Jumalasta oli vain tavanomainen — että kyllä kai Jumala on olemassa. En kuitenkaan osannut luottaa Hänen mahdollisuuksiinsa varjella vaaroissa. Rukouksenikin oli tuolloin hiukan ihmeellinen ja aavisteleva: "Tapahtukoon minulle mitä tahansa, niin anna minun pysyä rohkeana loppuun saakka."

Lähdimme siis neljännen kerran lentokentälle. Odotellessamme koneemme Dornier ZN-65:n vieressä keskustelimme — kapteeni Uotinen, tähystäjäluutnantti, sähköttäjäalikersantti ja allekirjoittanut. Saimme tietää, että edellinen laivue oli jo särkenyt tehtaan, jota meidän oli ensin määrä pommittaa.

Sitten kiipesimme koneeseemme. Moottorit alkoivat jyristä ja kone kiisi pimenevässä illassa klo 21.10 pitkin kiitorataa lastinaan 20 kappaletta 50 kg:n pommeja ja suuntana Sekehen lentokenttä.

Pian ilmaan nousun jälkeen havaitsimme, että alkoi tulla pilviä, jotka vähitellen pakottivat meidät laskeutumaan alkuperäisestä 2500 metrin pommituskorkeudesta lähes 500 metriin.

Lähestyessämme kohdettamme saimme aavistuksen voimakkaasta it-tulesta.

Toistui tuttu tilanne. Noin 10 kilometriä ennen pommituskohdettamme pantiin moottorit pauhaamaan täydellä teholla, tähystäjä otti kohteen tähtäimeensä ja minä avasin pommiluukut. Kun pommit olivat pudonneet ja olin laskenut, että kaikki menivät ja räjähtivät, veivasin kiireesti pommiluukut kiinni ilman vastuksen pienentämiseksi.

Pommikoneen miehistö on melkoisessa loukussa teknisten laitteidensa keskellä

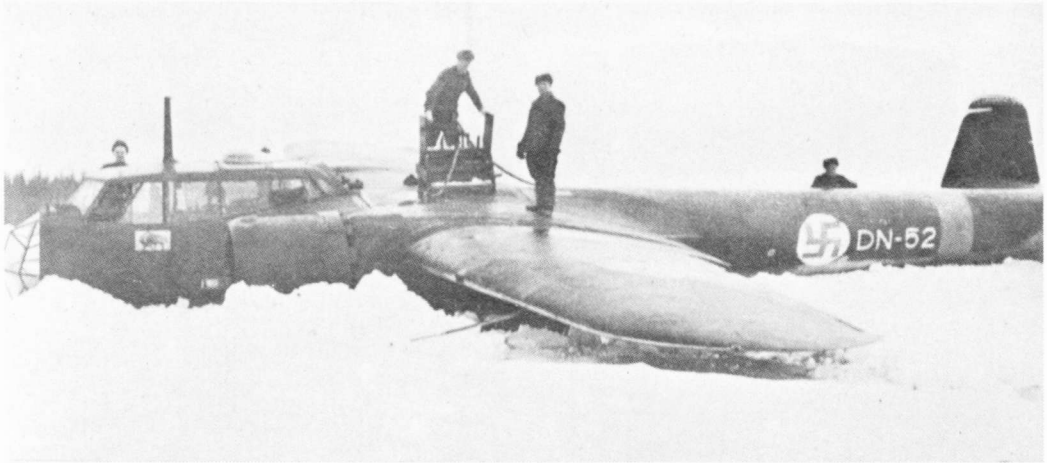

Dornier-kone on tehnyt epäonnistuneen laskun Mensuvaarassa 22.3.1944

ILMATORJUNNAN VALOKEILASSA

Samassa näin, kuinka valonheittäjän valokeila nousi suoraan meidän konettamme kohti ja pysähtyi meitä seuraamaan. Koneessa oli valoisaa kuin olisi katsonut suoraan aurinkoon. Minun oli pakko sulkea silmäni häikäisyn johdosta.

Ohjaaja Uotinen painoi koneen mahdollisimman lähelle puiden latvoja. Niin pääsimme valokeilasta ja ilmatorjunnasta eroon.

Hetken kuluttua luutnantti ilmoitti, että yksi kolmesta 600 litran polttoainetankista oli puhki. Se tyhjenikin muutamassa minuutissa. Samoihin aikoihin tein havainnon, että oikeanpuoleinen laskuteline oli osittain tullut ulos, joten se oli myös saanut osuman.

Lumipyry alkoi muuttua yhä sakeammaksi. Kotikentältä kiellettiin meitä sinne palaamasta ja kehotettiin etsimään varalaskupaikkaa Vienan Karjalan kentiltä.

Nyt alkoivat jännittävät paikat. Polttoainetta oli vähän, lumipyryn yhteydessä magneettiset häiriöt antoivat kompassiin virheellisiä lukemia, oli säkkipimeä yö ja sakein pyry mitä koskaan olen nähnyt.

Kapteenin käskystä makasin vatsallani ja tähystin alaspäin koettaen seurata teiden ääriviivoja. Se osoittautui täysin mahdottomaksi. Ensi kertaa minulle häivähti epävarmuuden tunne — kuinkahan tästä selvitään?

Sitten Uotinen ilmoitti, että polttoaine oli vähissä ja että hän aikoi laskeutua edessä häämöttävälle pienelle järvelle. Sain määräyksen ottaa käteeni hätärakettipistoolin ja ammuksia sekä ensiapulaukun. Sen jälkeen kuulin kapteenin kehottavan sähköttäjää avaamaan kattoluukun.

Pian kuului rysähdys ja tuntui nykäys. Luulin, että lasku oli ohi ja olimme jäällä ja lumihangessa. Näin ei kuitenkaan ollut asian laita, vaan rytinää kesti useita minuutteja. Paksuja puita tuli silmieni eteen, jolloin vaistomaisesti kääntelin päätäni sivuun. Viimein tuli äkillinen pysähdys ja tunsin, kuinka syöksyvyöt puristivat vatsastani kaiken ulos. Tämän jälkeen tunsin alkavani kallistua etunojasta pystyasentoon ja siitä hyvin, hyvin hitaasti takakenoon. Menetin tajuntani.

PAKKOLASKUN JÄLKEEN

Kun heräsin, kuulin risujen katkeilevan jonkun jalkojen alla. Tuo joku oli menossa poispäin.

Makasin vaakasuorassa asennossa ja tunsin ensin erittäin miellyttävää oloa. Tuntui kuin veri olisi oikein kohissut suonissani ja antanut ylimääräistä voimaa. Oli niin hyvän olon tunne, että en vähään aikaan halunnut avata edes silmiäni.

Sitten kuulin luutnantin valittavan ja pyytävän minua auttamaan — häneltä oli käsi poikki. Lupasin tulla auttamaan, kunhan vain pääsen pois koneen romujen keskeltä.

Yritin irrottautua, mutta en päässyt liikahtamaankaan. Kädet olivat vapaat, mutta jalat olivat monesta kohdasta niin kovassa puristuksessa, ettei niitä voinut liikuttaa edes saappaitten sisässä — ei vähäkään. Rintani päällä oli kova paino, joten oli raskas hengittää.

Yritin auttaa itseäni käsilläni — kaikin kuolemanpelon antamin voimin. Ymmärsin hyvin, että ellen pääse irti koneenromusta, palan sen mukana tai parhaassakin tapauksessa jään loukkuun vähitellen kuolemaan pakkaseen ja nälkään.

Aikani turhaan reuhdottuani kipeytyivät käteni siinä määrin, etten enää saanut niitäkään liikkumaan. Epätoivoissani pyysin luutnanttia vuorostaan yrittämään auttaa minua, mutta hän vain vaikeroi eikä voinut tehdä mitään. Myöhemmin selvisi, että häneltä olivat myös molemmat jalat poikki. Seuraavana päivänä hän menehtyikin vammoihinsa.

Nyt minut valtasi ankara kuolemanpelko. Rukoilin Jumalalta anteeksi syntejäni ja lupasin tehdä parannusta.

Myötätuuleen kuulin sitten junan vihellyksen ja ihmisten ääniä asemalta. Huusin epätoivoisena apua, mutta vastausta ei kuulunut. Siinä makasin romujen seassa toista tuntia, ennen kuin Uotisen hälyttämät miehet tulivat auttamaan.

APU SAAPUU

Joku sanoi, että sähköttäjä ei tarvitse enää mitään apua, sillä häneltä on puoli päätä poissa. Joku kosketti otsaani ja sanoi, että sai minusta kätensä veriseksi.

Lunta tuprutti kasvoilleni ja minulla oli kylmä. Hampaat hakkasivat yhteen niin voimakkaasti, että varmaan puupalikka olisi niitten välissä mennyt murskaksi.

Pyysin miehiä ottamaan pitkän puun ja sillä nostamaan romuja pois päältäni, että olisi helpompi hengittää. He yrittivätkin, mutta eivät jaksaneet nostaa tarpeeksi paljon, että olisivat saaneet minut irti. Kun he laskivat vivun takaisin, jouduin entistä kovempaan puristukseen.

Sitten minua alettiin irrottaa rautakangilla ja kirveillä. Kun apumiehillä ei ollut valoa, he väänsivät kangella joskus jalkojanikin ja käyttelivät pääni päällä kirvestä, joten koetin olla valppaana antamassa ohjeita. Kun irrottamistöitä oli tehty noin kolme tuntia, työnsi pari miestä kangilla jaloistani ja pari veti haalarin olkapäistä. Ahtaalta ja hitaalta tuntui poispääsy puristuksesta.

Viimeinen este, joka haittasi irtipääsyäni, oli syöksyvyö. Kun joku auttajistani kysyi, saako sen katkaista puukolla, jaksoin vielä väsymyksestäni huolimatta suuttua ja oikein karjaisin:

— Katkaiskaa ja äkkiä!

Apu tuntui tulevan aivan viime hetkillä. Hengityksen oli jo niin vaikeaa, että vain

haukkomalla sain vedettyä ilmaa keuhkoihini.

Kun minut oli vihdoin saatu vapautetuksi, halusin nousta seisomaan nähdäkseni, miltä lentokoneen romu näytti. Sitä ei sallittu, vaan minut pantiin rekeen ja vietiin lähimpään kunnansairaalaan ja sieltä Joensuun sotasairaalaan. Siellä todettiin minun saaneen ruhjevamman otsaani vasemman silmän yläpuolelle ja oikean käden solisluun murtuneen.

Vammani eivät siis olleet varsin pahat. Järkytys oli kuitenkin ollut niin voimakas, että en moneen päivään voinut muistella onnettomuutta enkä siitä kertoa.

Todellisen uroteon teki koneen kapteeni Erkki Uotinen, joka oli haavoittunut päähän ja häilyi kuukausimääriä elämän ja kuoleman rajalla. Tästä huolimatta hän oli rautaisin tahdonvoimin jaksanut etsiä apua ja vajonnut armeliaaseen tajuttomuuteen vasta tavattuaan ihmisiä ja saatuaan asiansa toimitetuksi.

IÄN MUKANA VAIVAT TUNTUVAT

Sairaalassa meni viitisen viikkoa. Toipumisloman jälkeen olin mukana vielä kymmenillä sotalennoilla.

Jotakin oli kuitenkin jäänyt tuonne Kaltimon niemen päähän. Fyysinen kuntoni ei koskaan tullut ennalleen, vaan vuosien varrella ilmeni yhä uusia ja uusia sairauksia. Lopulta — parinkymmenen vuoden kuluttua — saatiin selville, että kaikki johtui kerrotun lento-onnettomuuden aiheuttamasta aivovauriosta. Sen mukanaan tuomat kärsimykset ovat iän mukana olleet vain enenemään päin.

Mainittu yö oli koko pommituslennostollemme ankarien tappioiden yö: yhdeksästä pommikoneesta vain yksi selvisi ehjänä kotikentälle. Muut jäivät erämaihin ja metsiin — osa omien ja osa vihollisen puolelle. Vihollisen lisäksi meitä vainosivat ankarat sääolosuhteet. □

Yhden pommituslaivueen sankarivainajien muistomerkki Luonetjärven lentokentän lähellä kertoo paljon pommituslentäjien työstä

HILJAINEN LAIVUE

EERO KIVIRANTA

MONI maavoimien mies muistaa jatkosodan vuosilta sen riemukkaan hetken, kun omien pommikoneiden jylinä ilmoitti aseveljien saapuvan avuksi — kun oli torjuttava vihollisen suurhyökkäys, pehmitettävä oma hyökkäyskohde tai vaiennettava vaarallinen tykistöasema. Ennen muuta lienee mieleen jäänyt syöksypommittajien panos kesän 1944 torjuntataisteluissa erityisesti Ihantalassa, jossa joskus epätoivoisenkin puolustajan mieltä nostatti lentäjien tehokas apu Stukien syöksyessä siekailematta ja helvetillisesti ulvoen kohti vihollisen hyökkäyskärkiä.

Valitettavasti pommittajien apu oli liian harvinaista, talvisodassa lähes tuntematonta.

Pommarit saivat useimmiten tehdä työnsä yksinään. Saattohävittäjien määrä jäi parhaassakin tapauksessa minimaaliseksi — torjujia tarvittiin muihin tehtäviin.

Vihollisen hävittäjien iskiessä ei pommittajien aseiden tuli tahtonut riittää ympärillä kieppuvien ketterien vainoojien häätämiseen. Ilmatorjuntakin sai pommareista helpon maalin näiden joutuessa ainakin pommitusvaiheessa lentämään suoraan ja väistelemättä. Myös sää verotti pommikoneita varsinkin näiden öisillä retkillä.

Ilmavoimissa oli Hiljaiseen Laivueeseen siirtyneiden pommittajien määrä suurin. Jos pommikone tuhoutui, merkitsi se usein koko nelihenkisen miehistön viimeistä lentoa. Jatkosodan kuluessa pommittajakalustomme hupeni arveluttavasti.

Luonetjärvellä on lentokentän lähellä vaikuttava muistomerkki, joka sisältää yhden pommituslaivueen sankarivainajien nimet ja viimeiset starttipäivät. Se on näkemisen arvoinen. □

HELVI MÖLLÄRI

Lottien ei periaatteessa pitänyt työskennellä tulen alla olevilla alueilla. Reippaat ja rohkeat tytöt eivät kuitenkaan kaihtaneet etulinjaakaan halutessaan olla joukkonsa mukana vaikeissakin paikoissa. Viitosen lotat kokivat vuoden 1941 raskaan hyökkäysvaiheen ilot ja murheet Luumäeltä Karjalan kannaksen kautta Maaselän Seesjärven perukoille.

Yökortteeri palaa

JR 5:n 1941–1942 taipaleelta

Katkelmia kanttiinilotan sotapäiväkirjasta

19.7.41
Lähdin Tampereelta junalla kohti väliaikaista rajaa. Saavuin Taavetin asemalle 20.7. klo 5.30. Täällä meidät sijoitettiin eri pataljoonien sotapesiin. Jouduin JR 5:n I Pataljoonaan.
20.7.41
Odotellessamme maastoonlähtöä käväisimme Luumäen hautausmaalla katsomassa ensimmäisiä kaatuneita. Siellä oli jo pitkä rivi kumpuja ja maan päällä oli vielä kuusi arkkua. Avasin niistä pari. Mieli oli vallan apea palatessamme takaisin.
21.7.41
Jouduimme maastoon. Emme

löytäneet kohdetta. Yövyimme Säämälän kanttiinilla. Yö rauhallinen.

22.7.41

Lähdimme matkaan, Simolan Rummunkylä oli tavoitteemme. Majoituimme lähimetsään telttoihin.

Yöllä valtava keskitys, mutta menivät yli. Oli siinä vinkunaa, ujellusta ja räiskettä kerrakseen. Moraalinen vaikutus oli melkoinen, vaikka en ollutkaan ensikertalainen — se talvisota oli jo opettanut.

26.7.41

Illalla meitä tultiin hakemaan uuteen paikkaan. Ajoimme yötä myöten Lappeenrannan kaupungin läpi ja siitä edelleen Viipurin maantietä noin 20 km. Majoituimme Laihalan kylään mäen kumpareella sijaitsevaan taloon. Komentoporras oli viereisessä talossa ja miehistö metsässä teltoissaan. Purimme pakkauksia sen verran, että saimme myytyä. Väki on täältä evakuoitu, mutta talon isäntä on erikoisluvalla viljankorjuussa. Nukkuu tuossa sivukamarissa ja me majoituimme elotupaan.

Illalla tuli upseereita kylään. He sanoivat tulilinjan olevan 6 km:n päässä ja naureskelivat pelkoamme.

27.7.41

Vasta 00.30 selvisimme nukkumaan. Teimme itsellemme vuoteet talon leveille penkeille ja kerrankin riisuuduimme yöpukuihin. Nukkumisesta ei kuitenkaan tullut mitään, sillä talo suorastaan kuhisi torakoita ja luteita. Siirsimme penkit keskilattialle, mutta apua ei tullut. Elukat tippuivat katosta ja kiipeilivät penkin jalkoja ylös. Meidän oli pakko luopua ja kerätä patjapussimme ja huopamme kainaloon ja siirtyä aivan talon nurkalla olevaan aittaan.

Siinä vielä touhutessamme ja juostessamme talon ja aitan väliä maailma tuntui äkkiä revenneen. Kaikki oli yhtä räiskettä, vonkunaa ja räsähtelyä.

Olin aitan ovella ja ilmanpaine kai paiskasi minut aittaan. En tarkalleen tiedä kuinka kaikki kävi, sillä melu oli huumaava. Yritin kerran ulos aitasta, mutta samalla vongahti taas ja heittäydyin lattialle.

Majuri ja Mannerheim-ristin ritari Auno Kuiri, I/JR 5:n mainehikas komentaja

Ulkoa alkoi kuulua kovaa rätinää ja ovenraosta näimme talon olevan tulessa. Viimein hyökkäsin aitasta ulos yrittäen kivinavetan suojaan, mutta samassa vongahti ja sukelsin nokulaispensaiden täyttämään ojaan. Kun meteli oli ohi, seurasi täydellinen hiljaisuus. Sen rikkoi kova huuto:

— Nyt p-le ne naiset menivät kaikki!

Kun ei enää kuulunut lähtölaukauksia, loikin navetan suojaan. Sinne tulivat toisetkin omilta tahoiltaan.

Pääsimme koko rytäkästä pelkällä säikähdyksellä, vain ilman vaatteita, sillä vaatteemme jäivät palavaan taloon.

Oletimme, että talon isäntä paloi talonsa mukana, mutta aamulla selvisi, että hän oli jäänyt hevosensa luo latoon nukkumaan jonnekin takaniitylle. Se oli hänen pelastuksensa. Meidät pelastivat luteet ja torakat — tosin täpärästi. Kuulimme aamulla että taloon oli tullut kaksi täysosumaa.

29.7.41

Joukot lähtivät linjaan. Jäimme yksin palaneen talon raunioille, jonne isäntäkin palasi täysin äänettömänä. En muista hänen sanoneen sanaakaan — katseli vain savuavia raunioita.

Yöllinen kokemus teki meidät varsin vauhkoiksi. Emme juuri liikkuneet navetan vierestä pois.

Klo 14.00 meitä tultiin hakemaan. Yövyimme töpinän luona Rapattilassa. Myimme sen illan. Käärme tuli telttaamme. Yöllä muutamia kranaatteja.

30.7.41

Siirto eteenpäin. Majoitus erään kallion viereen raskaan kranaatinheitinjoukkueen luo. Korohoron putki on aivan telttamme vieressä ja tykistö meistä 50 m taaempana. Keskityksen aikana tuntuivat korvat halkeavan, kun kallio vastasi ääneen ja ilmanpaineeseen. Pojat ovat 1,5 km päässä linjassa Kanaojalla.

31.7.41

Olimme *Nellyn* kanssa leipomassa Arttel-nimisessä talossa. Illalla haimme maitoa Laihalan kylästä.

8.8.41

Yöllä tuli taas kranaatteja. Tytöt maastossa. Lähdin sotamies *Harisen* kanssa pyykille pellonojalle. Sain kranaatin pyykkipatani viereen. Painelimme metsään karkuun minkä kintuista lähti. Kun ei enää kuulunut lähtölaukauksia, palasimme pesupaikalle, mutta pyykkipadassa oli multaa ja pyykit jäivät pesemättä, sillä emme hirvinneet jäädä aukealle pellolle enää.

Yöllä lisää kranaatteja.

15.8.41

Klo 01.00 tuli majuri *Kuiri* ja ilmoitti että siirrymme heti. Keitimme kahvit.

Pakkasimme kiireesti. Autot tulivat heti. *Eila* ja *Bepe* jäivät maastoon, tulevat sitten perässä.

Lähdimme kohti Saimaan kanavaa. Roikuimme kuorman päällä kuka missäkin. Tie tuhottoman huono. Meidät majoitettiin Kansolan koululle.

29.8.41

Meitä tultiin jälleen hakemaan. Muutimme Terävälästä Ihantalan kautta Pilppulaan, Valkjärven radan varrelle. Satoi. Viipurin palo näkyy tänne selvästi.

30.8.41

Aloimme heti myydä. Ikäviä uutisia linjasta. Pojat motissa ja majuri Kuiri haavoittunut. Keittiölottamme sulhanen alikersantti *Hotti* kaatunut.

Suuri uutinen: Viipuri vallattu 29.8.41!

2.9.41

Muutimme joukkojen luo Huumolan kylän palaneelle kankaalle. Uusi komentaja everstiluutnantti Blomqvist.

Ohitimme Säiniön motin. Oli siinä tavaran paljous huipussaan!

6.9.41

Muutto. Meidät sullottiin kolmeen autoon — kaikki viisi kanttiinia! Ajoimme Viipurin läpi Nurmen asemalle. Tunne oli melkoinen ajaessamme läpi kaupungin, josta pari vuotta aikaisemmin lentokoneiden hätyyttäessä olin talsinut metsiä myöten samalle Nurmen asemalle aloittaen evakkotaipaleeni. Viipurissa emme saaneet poistua autoista. Kiusaus oli suuri; olinhan kotikaupungissani.

10.9.41

Heräsimme Veskelyksessä, jonne kuormasto purettiin. Olimme siis yöllä ylittäneet Venäjän rajan. Veskelyksestä jatkoimme junalla Jessoilaan. Saavuimme autoilla Säämäjärven luo kukkuloiden väliin, missä nuo hiekkakukkulat muistuttavat Terijoen ja Rajajoen hiekkadyynejä. Pojat laittoivat teltat ja avasimme heti kanttiinin. Yö rauhallinen.

19.9.41

Sumuinen aamu. Kanttiini auki. Olemme edelleen täällä surullisenkuuluisassa Villavaarassa. Iltapäivällä ikäviä uutisia. Kapteeni *Rave*, luutnantti *Lehtonen* ja vänrikit *Simi*, *Mäkinen* ja *Pulkkinen* kaatuneet, samoin *Padasjeff*, alikersantti *Keppola* ja *Kyyrä*nen sekä paljon muita. Kk:sta ovat kuulemma haavoittuneet luutnantti *Haili*, vänrikki *Hypen*, vääpeli *Leitomaa* ja kersantti *Kukkonen*. Mieliala nollassa.

20.9.41

Kanttiini auki. Ikäviä uutisia jatkuvasti; luutnantti *Pulkkinen* lähetteineen kaatunut. Kotikylän poikia tuo Pulkkisen Kauko.

Olimme telttasaunassa. Siitä onkin pitkä aika kun viimeksi kävimme, joskus Kannaksella.

28.9.41

Kaunis päivä. Pojat ovat koukkaamassa jossain suolla, muuta emme heistä tiedä.

Odotamme muuttoa. Ilmatoiminta vilkasta pitkin päivää. Petroskoin palo näkyi yöllä hyvin.

Kekäläinen kävi ilmoittamassa muutosta. Tykistö toiminnassa koko yön.

II/JR 5:n päällystöä ennen Kannaksen hyökkäyksen alkua

JATKOA SEUR. NO:SSA

Kerää Sinäkin Kansa taisteli-lehtesi vuosikerrat vahvaan kansioon.

Kansa taisteli on vertaansa vailla oleva dokumenttilehti ja sen omaperäiset ja jännittävät kertomukset kiehtovat lukijaansa vielä vuosienkin jälkeen.
Omassa tyylikkäässä kansiossaan lehtesi säilyvät siisteinä ja hyvässä järjestyksessä.

Tilaa nyt allaolevalla kupongilla Kansa taisteli -vuosikertakansio.
Väri/tummanruskea, painatus/kulta.
Yhteen kansioon mahtuu koko vuosikerta, 12 numeroa.
Hinta 18 mk/kpl
(+ postitus- ja käsittelykulut 6,00/1 kpl, 7,50/2 kpl).

Leikkaa tästä. Postita heti. Leikkaa tästä. Postita heti.

KIRJE

Kansa taisteli maksaa postimaksun

Vastauslähetys
HKI 10/21 Lupa 1003

Kansa taisteli
Tilaajapalvelu
PL 20
00003 HELSINKI 300

Tilauskortti

KANSA TAISTELI
-miehet kertovat

Vuosikerta-kansiot

Haluan kerätä Kansa taisteli -lehdistäni ainutlaatuisen lukupaketin.
Tilaan Kansa taisteli -vuosikertakansioita
___ kpl. Hinta 18 mk/kpl (+ postitus- ja käsittelykulut 6,00/1 kpl, 7,50/2 kpl, 12,00/3 kpl).
☐ Haluan mukaan ilmaisen vuosikertatarran.

Sukunimi		Etunimi
Osoite		Puh.
Postinumero	Postitoimipaikka	

Tarjous koskee vain Suomeen tulevia tilauksia. Hinnat ovat voimassa 31. 3. 81 saakka.

DIKTAATTOREITA JA VALTIOMIEHIÄ

VIIMEINEN TÄYDENNYS

Kaksi haudankaivajaa kävelee vuonna 1944 hautausmaalle päin. Vastaantulija kysäisee:

— Taidatte olla menossa kaivamaan uutta täydennystä nostoväkeen?

— Jo paljon ennen sitä oli rakennettava maailma joten rakentajan ammatti on vanhin, väitti rakennusmestari.

— Lapsellista puhetta, sanoi puoluemies. — Ettekö tiedä, että ennen maailman luomista vallitsi kaaos? Kukas sen olisi saanut aikaan ellei puoluetoimisto?

ISKEVÄÄ

Julistettiinpa eräässä iskulauseistaan tunnetussa maassa jälleen kerran kilpailu uudesta ja entistäkin nasevammasta julistetekstistä. Muuan kilpailija toi nähtäväksi plakaatin, jossa oli vain seuraava teksti: 5 - 4 - 3 - 2 - 1 !

— Mitä ihmettä se tarkoittaa? tiedusteli tosi kiinnostunut palkintolautakunta.

— Viisivuotissuunnitelma neljässä vuodessa siten että kolmella koneella työskentelee vain kaksi työläistä yhden palkalla.

KIELIOPINTOJA

— Vaari, mikä on jono? kysyi pikkupoika vuonna 1995.

— Kun 1980-luvulla kaupoissa oli vain harvoin lihaa joutuivat perheenemännät seisomaan tuntikausia peräkkäin kadulla myymälän edessä saadakseen liha-annoksensa.

— Vaari, mitä on liha?

LENINGRADILAISTEN NÄKÖALOJA

— Minkä kaupungin rakennuksen ikkunasta voi nähdä kaikkein pisimmälle?

— KGB:n Suuren talon. Sieltä näkyy Siperia.

KÄSKYLEHDESTÄ LEIKATTUA

Vitsailtiin Saksan Päämajan antaneen vuonna 1945 käskyn, jonka mukaan 60 vuotta täyttäneet nostomiehet vapautetaan palveluksesta, mikäli he voivat todistaa isänsä olevan rintamalla.

AMMATTIKUNTIEN KESKEN

Kiisteltiin maailman vanhimman ammatin kunniasta.

— Minun ammattini on vanhin, väitti juristi. — Eeva ja Aatami saivat paratiisissa karkoitustuomion syötyään kielletyn hedelmän.

— Minun ammattini on vielä vanhempi, totesi kirurgi. — Ettekö muista, että Aatamilta piti leikata kylkiluu, jotta olisi voitu luoda Eeva?

TALOUSTIETOA

Kysyttiin Radio Jerevanilta:

— Mitä ihminen voi vielä toivoa, jos hänellä on oma asunto, auto ja kesämökki?

— Hänen on välttämättä saatava todistus siitä, ettei ole syyllistynyt omaisuusrikoksiin.

PUOLALAISTA

— Miksi Varsovassa ei saa lihaa?

— Tiedäthän, että kehitys menee meillä eteenpäin jättiläisaskelin. Siinä ei lehmä pysy mukana!

Kirjallisuutta

PATTERISTON KOMENTAJA KERTOO

Eino Tirronen: Jylisevät tykit, Karisto, Hämeenlinna 1980, 291 sivua, valokuvia, karttoja.

Sotien jälkeen on maassamme ilmestynyt massoittain laadultaan eritasoisia sotakirjoja, joissa on kuvattu käytyjä sotia eri aselajien näkökulmasta. Tykistön toiminnan kuvaus on jäänyt vähäiseksi. Eino Tirrosen kirja kertoo tykistön toiminnasta patteriston puitteissa ja vähän muustakin. Siksi se on tervetullut lisä sotakirjojemme kokoelmaan.

Everstiluutnantti evp Eino Tirronen kertoo patteristonsa monivaiheisesta toiminnasta sekä talvi- että jatkosodassa. Edellisessä Tirronen oli I/KTR 2:n komentaja ja jatkosodassa hänen patteristonsa oli III/KTR 9. Tämän patteriston miehistö oli Lahden ja Mikkelin seuduilta sekä Karjalasta. Tirronen itse oli monissa vaiheissa komennettuna muihin tehtäviin, mutta palasi aina takaisin omiensa luo.

I/KTR 2 toimi talvisodassa 2.D:n lohkolla Muolaanjärven ja Vuoksen välillä osallistuen siellä ankariin torjuntataisteluihin sekä vetäytymiseen talvisodan viimeiseen puolustusasemaan. Patteriston kuten koko tykistön suurimpana huolen aiheena oli koko talvisodan ajan jatkuva ampumatarvikepuute. Tirronen itse oli osan ajasta komennettuna 2.DE:n tykistötoimiston päälliköksi. Helmikuun puolivälissä sai Tirronen hänen korsunsa luhistuessa tykistötulessa niin vaikeita ruhjevammoja, että talvisota hänen osaltaan päättyi siihen.

Jatkosodassa oli Tirrosen patteriston III/KTR 9:n taistelujen tie varsin vaiherikas ja raskas. Se kiersi kuudessa eri armeijakunnassa ja taisteli yhdessätoista eri divisioonassa tai vastaavassa yhtymässä! Tirrosen arvion mukaan marssi patteristo tällä tiellä sekä korpia että kunnon teitä yhteensä yli 2000 km, ampui yhteensä yli 62 000 laukausta ja uusi tykkikalustonsa kuusi kertaa. Patteriston tappiot, varsinkin upseereiden osalta olivat raskaat: 28 alkuperäisestä upseerista palasi patteriston mukana sodasta vain neljä ehjänä.

Patteriston taistelujen tie käsitti mm. korpisodan raskaat vaiheet VI AK:n hyökkäysoperaatiossa kohti Petroskoita, torjuntataistelut 7.D:n lohkolla vuoden vaihteessa 1941/42 (Sjargozeron ja Goran taistelut) sekä asemasotakokemukset Syvärin voimalaitoksella. Venäläisten suurhyökkäyksen alkaessa 9.6.1944 on III/KTR 9 jo mukana 10.D:ssa hyökkäyksen painopistesuunnan tulimyrskyssä Valkeasaaren lohkolla. Vihollisen panssarien tunkeutuessa vastustamattomalla voimalla syvälle JR 1:n puolustusasemaan ohi tykistön tuliasemien menetti III/KTR 9 koko tykkikalustonsa. Nuoltuaan haavansa ja saatuaan uuden tykkikaluston tapaamme patteriston taas hyvässä vireessä sodan loppuvaiheen ankarissa torjuntataisteluissa Viipurinlahdella.

Oman patteristonsa vaiheiden lisäksi kertoo Tirronen tilapäisistä komennuksistaan muihin tehtäviin. Näistä ovat lukijalle mielenkiintoisimpia aktiivinen taistelutoiminta tykistöryhmän komentajana yhteistyössä JR 61:n komentajan evl Alpo Marttisen kanssa 1943 sekä noin viiden kuukauden pituinen toiminta VI AKE:n tykistöosaston päällikkönä, jota Tirronen pitää rintamaupseerin näkemyksiä suuresti avartavana komennuksena.

Tirronen kuvaa usein varsin sattuvasti monia komentajia, joiden kanssa hän joutui tekemisiin vaiherikkaan sotaretkensä varrella. Eräistä esimiehistään hän — kylläkin kai aiheellisesti — ei anna kovin positiivista kuvaa.

Toivoisin, että tämän päivän tykistöupseerit, jotka eivät ole olleet mukana sodassa, lukisivat tämän kirjan kaikessa rauhassa syventyen sen antiin, sillä siinä kuvataan totuudenmukaisesti ja elävästi millaista oli kenttätykistön sota. Minua vanhaa tykkimiestä on kirjaa lukiessani viehättänyt tykistön toiminnan kuvauksessa sen aitous ja tuoreus. Tirrosen tyyli on sitäpaitsi mukavaa ja helposti luettavaa, vailla konstikkaita lauserakenteita.

Kirja on muuten sen arvoinen, että siinä esitettyjen karttapiirrosten selvyyteen olisi kannattanut kiinnittää suurempaa huomiota.

Lauri Harvila

SOTA RAUHAN PUOLESTA

Sampo Ahto: Aseveljet vastakkain, Lapin sota 1944—1945, **Kirjayhtymä, Helsinki 1980, 331 sivua, valokuvia, piirroksia.**

Ahto, yleisesikuntaupseeri ja Sotakorkeakoulun opettaja, edustaa nuoremman polven sotahistorian tutkijoiden kärkeä. Lapin sotaa koskeva tutkimustyö on sikäli ainutlaatuinen, että sen tekijällä on ensimmäistä kertaa ollut käytettävissään molempien osapuolten materiaali. Tältä pohjalta onkin syntynyt selkeä ja johdonmukainen teos, joka kertoo yleistajuisesti ja havainnollisesti, miten sotaan jouduttiin ja miten sitä käytiin niin valtakunnallisella kuin yli-, keski- ja alijohdonkin tasolla.

Kirjoittaja on varmaankin joutunut kamppailemaan omantuntonsa kanssa, koska tutkijan vastuu on pakottanut hänet murskaamaan monia kauniita legendoja. Tällaisiahan syntyy sodissa yleensäkin, mutta aivan erityisesti Lapin sodassa, jossa kaikkien yhteinen päämäärä oli saada liittoutuneiden valvontakomissio vakuuttuneeksi siitä, että sotaa käytiin paitsi täydellä teholla myös menestyksellisesti. Valitettavasti väritetytkin raportit pyrkivät aina sellaisenaan siirtymään sotahistoriaan.

Ahto todistaa, että meikäläisten kaikki voimansa ponnistaen Lapissa suorittamat vaikeat sotatoimet eivät nopeuttaneet saksalaisten vetäytymistä — pikemminkin päinvastoin. Ainoakaan operaatio — Tornion maihinnousua ehkä lukuunottamatta — ei johtanut menestykseen. Mukana olleet tietävät, että kirjoittaja on oikeassa. Se ei kuitenkaan hiukkaakaan vähennä niiden miesten työn arvoa, jotka parhaansa yrittäen, melkein ilman huoltoa ja raskaan tulen tukea, henkensä kaupalla ja loppuun väsyneinä kahlailivat koukkausurillaan Lapin kaamoksen pohjattomilla jängillä.

Sampo Ahdon kynän jälki on vakuuttavaa ja vetää vertoja sotahistoriamme klassikon J. O. Hannulan työlle. Piirrokset ovat taitajan kädellä tehtyjä ja selventävät erinomaisella tavalla tekstiä. Tällaista tutkimusta kaivataan. E.

NUMISMATIIKKAA

Erkki Borg: Rahan väärti, Finnish Numismatics, Russian Bonistics, **omalla kustannuksella, Jyväskylä 1980, 450 sivua, runsas kuvitus.**

Keräilijöille tarkoitettu luettelo sisältää hinta- ym. tietojen lisäksi mielenkiintoista informaatiota: kuriositeettina kerrotaan jopa jatkosodan venäläisten upseerien sotavankileirin kanttiiniseteleistä ja hiukan itse leiristäkin. Tekstiosat on käännetty myös englanniksi. J.

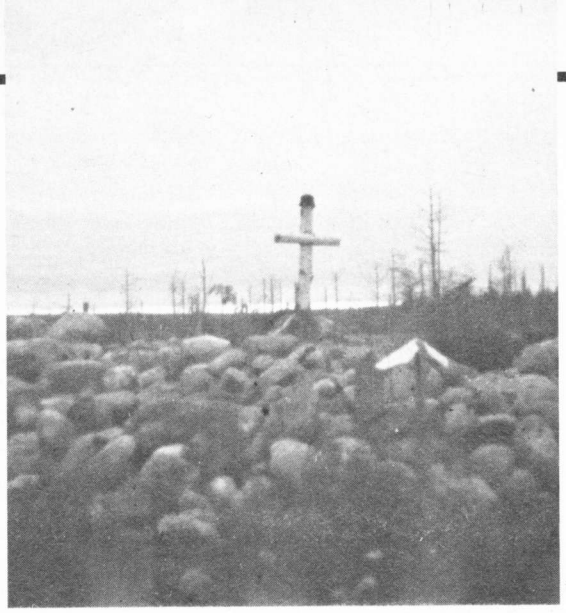

Viljo Suhonen, helsinkiläisiä, kertoo: "Kun Taipale jatkosodassa vallattiin takaisin, haudattiin Terenttilän kumpuun muistamani mukaan noin 120 alueelta löydettyä osittain tunnistamatonta sankarivainaajaa. Paikalle pystytettiin tilapäiseksi muistomerkiksi yksinkertainen koivuinen risti. Varsinainen muistomerkki oli tarkoitus pystyttää myöhemmin."

Oheisessa vuonna 1943 otetussa kuvassa näkyy hautakumpu ja risti. Vaikuttava monumentti!

•

Viime vuoden joulukuun numerossamme oli juttu, jossa everstiluutnantti Paavo Susitaival kertoi, kuinka maamme hallitus ennen talvisodan syttymistä sai yksityisiä teitä tietoonsa Hitlerin ja Stalinin salaisen sopimuksen, jolla mm. Suomi luovutettiin Neuvostoliiton "etupiiriin". Tuon tiedon perusteella päättäjät totesivat, että kyse oli paljosta muusta kuin Leningradin paikallisesta turvallisuudesta.

Paavo Susitaival tietää ja muistaa paljon muutakin mielenkiintoista. Parhaillaan on tällä herralla tekeillä kirja, jossa muistelukset on pantu yksiin kansiin. Dokumentin pitäisi ilmestyä vielä tämän vuoden aikana.

•

Pekka Nortamo Helsingistä, puhelin virka-aikana 90/883 122 ja iltaisin 90/579 142, haluaisi ostaa lehtemme vanhoja vuosikertoja. Kuka voi auttaa?

•

Useat lukijamme ovat pyytäneet juttua JR 35:n taisteluista erityisesti Ihantalassa. Mainitun rykmentin osuus kesän 1944 torjuntavoittoon oli todellakin merkittävä. Tarttukaapa kynään ja muistelkaa, JR 35:n soturit!

•

Å. Penttinen Turusta kertoo, että 2./JR 45:n pojat lähtivät Syvärin Jandeban lohkolta komeasti: kävivät lähtösaunassa kaksi tuntia ennen marssin alkua. Kuvassa saunomassa vasemmalta Erkki Vigren Turusta, Arvo Penttinen Kuusjoelta, Mauno Laihonen Turusta ja Viljo Löytömäki Soinista.

•

"Hakkaa päälle" on nimeltään ratsuväen musiikkia sisältävä äänilevy (RCA PL 40129). Varmaan reipas juttu — lienee saatavissa musiikkiliikkeistä.

Veikko Rislakki, helsinkiläinen professori, korjaa vielä kerran lehtemme kuvatekstiä: tämä herra ei ole Clayhills vaan eläinlääkintäeverstiluutnantti Heikki Svanberg, joka ennen sotia palveli sotilaseläinlääkärinä mm. tykistössä, Hämeen Ratsurykmentissä ja Hevoshuoltokoulussa Ypäjällä. Sotien aikana Svanberg toimi mm. Maaselän Ryhmän eläinlääkärinä. — Kiitokset tiedoista!

•